

MESTEREK és TANÍVÁNYOK

2.

Tanulmányok
a bölcsészet- és társadalomtudományok
területéről

Pécs, 2018

Mesterek és Tanítványok

2.

MESTEREK és TANÍTÁSVÁNYOK 2.

Tanulmányok
a bölcsészet- és társadalomtudományok
területéről

Szerkesztette:
CZEFERNER DÓRA – BÖHM GÁBOR – FEDELES TAMÁS

Pécs, 2018

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Tudományos Diákköri Tanácsának kiadványa

Az angol nyelvű összefoglalókat gondozta:
Czeferner Dóra

A borítón Giovanni da Legnano kánonjogász (+1383)
bolognai síremlékének részlete látható.

A kötet megjelenésére a Nemzeti Tehetség Program, NTP-HHTDK-17
A hazai Tudományos Diákköri műhelyek és rendezvényeik támogatása
program keretében kerül sor.

A kötet megjelenését támogatta:

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

EMBERI ERŐFORRÁS
TÁMOGATÁSKEZELŐ

© A Szerzők
© A szerkesztők

Tartalom

Előszó	7
FARKAS JUDIT–KARÁCSONYI KRISZTINA A határozott névelő megjelenéséhez kapcsolódó kérdések	9
SZETELI ANNA–ALBERTI GÁBOR Hát igen, más hát!	27
JANKOVITS LÁSZLÓ Meridie?	55
KOVÁCS PÉTER Jan comes mint Dávid	63
FEDELES TAMÁS Az uralkodó, a Szentszék és a magyar főpapok Luxemburgi Zsigmond korában	81
KOVÁCS ISTVÁN Az aradi káptalan előjárói: a prépostok (1135–1526)	147
KISANTAL TAMÁS A zsidóüldözés ábrázolása az 1950-es évek magyar irodalmában	165
VENYERCSÁN DÁVID „Tudom, erről nem illik beszélni...”	189
ZSUPOS NORBERT A spinozizmus problémája Althusser és Deleuze filozófiájában	213

NEMES–WÉBER ZSÓFIA

Az óvóképzés jogi háttere 1891-től a második világháborúig 235

TURNACKER KATALIN

A szerzői vizualitás és akusztika módjai

Wim Wenders művészetében 261

SIMOR KAMILLA

A küszöb átlépése – Claire Denis: A behatoló 291

FEJES NIKOLETTA–JÁRAI RÓBERT

A *grit* és a *coping* kapcsolatának vizsgálata sportolói

és nem sportolói mintán 311

ERDENE TEMULIN SZONJA–PUTZ ÁDÁM

A Sötét Hármas személyiség típusok párválasztási

preferenciái 329

ARNDT BERNADETT–RÉVÉSZ GYÖRGY

Vizuális esztétikai döntéshozatal vizsgálata egyszerű

geometriai ábrák téri kompozíciójában 343

ARATÓ NIKOLETT–LÉNÁRD KATA

Internetes zaklatás és mentalizáció 369

Előszó

Négy évvel ezelőtt jelentettük meg *Mesterek és Tanítványok* címmel azt a tanulmánykötetet, amelyben Karunk tudomány iránt elkötelezett, s annak művelésében már az első lépéseket megtett hallgatói és mentortanáraik egy-egy dolgozatát adtuk közre. Mindezt hagyományteremtő vállalkozásnak szántuk, ugyanis kiváltképp fontosnak tartottuk és tartjuk, hogy a tudományos pályájukat kezdő tehetséges és elhivatott fiatalok, valamint témavezetőik közös gondolkodását, munkáját ily módon is megjelenítsük. Az természetesen magától értetődő, hogy a tapasztaltabb szakemberek útmutatást nyújtanak a tudomány ingoványos talaján még bizonytalan, apró lépésekkel induló ifjabb generáció tagjai számára. Mindez azonban megfordítva is érvényes: a tudásra szomjazó tudóspalánták kérdésselvetése, látásmódja, lendülete a témavezetőikre is ösztönzőleg hat. Az egy-egy téma kapcsán folytatott beszélgetések, eszmecsereik tehát korántsem egyoldalúak, hanem mindkét fél számára előremutatóak. Számos esetben a gyümölcsöző kezdeti együttműködést közös kutatási programok, publikációk követik. A *Mestert* és a *Tanítványt* ugyanis lényegét tekintve a felfedezési szenvedély, a tudásvágy szétválaszthatatlanul fűzi össze.

Éppen ezért éreztük időszerűnek, hogy immár második alkalommal rendezzük meg a *Mesterek és Tanítványok* tudományos tanácskozást, amelyre 2017. szeptember 28–29-én került sor. A szimpózium keretében hét szekcióban, összesen 23 előadás hangzott el, amelyeket tartalmas diszkussziók követték. Jelen kötetünk a nyelv- és irodalomtudomány, a medievisztika, a filozófia, a nevelés- és filmtudomány, valamint a pszichológia területéről összesen 16 tanulmányt tartalmaz. A dolgozatok között találunk társszerzős munkákat is, amelyek vállalkozásunk lényegét a tanár és diák közös munkáját szemléltetik.

Annak reményében nyújtjuk át e gyűjteményes kötetet, hogy hallgatókra és oktatókra egyaránt inspiratív módon hat, ezáltal (is) gyarapítva a Bölcsészettudományi Kar *Mestereit és Tanítványait*.

Pécs, 2018. június 25.

A kötet szerkesztői

FEDELES TAMÁS

Az uralkodó, a Szentszék és a magyar főpapok Luxemburgi Zsigmond korában¹

The Monarch, the Holy See and the Hungarian Prelates in the Era of
Sigismund of Luxemburg

During the reign of Sigismund of Luxemburg (1387–1437), altogether 14 dioceses (two archiepiscopacies and 12 episcopates) functioned except for Croatia, which belonged to the Hungarian crown as well. Related to the church, Sigismund of Luxemburg made attempts to establish a personnel policy which was independent from the papacy. In 1404, he launched *Placetum Regium*. (According to this decree, Papal bulls could not be pronounced in Hungary without the consent of the king.) This reinforced the regulations of the national assembly held in 1397. Furthermore, the royal forbade to make the papal grantor bulls (*provisio*), citation letters as well as the judgements passed by the papal court public without his approval. In 1417, he have the cardinals participating in the Council of Constance acknowledged the right of patronage (*ius supremi patronatus*) of the Hungarian king. These things indicated that Sigismund and his successors had a possibility to fill in all the church benefices in the territory of the Hungarian Kingdom. During the reign of Sigismund, altogether 59 people received the pontificate in the country. This present study makes attempts to give a complex picture about the small group heading the Hungarian church hierarchy from different aspects, e.g. on the bases of their social origins, education, church and secular career, network system.

Keywords: Holy See, Medieval Hungary, Sigismund of Luxemburg, Prelates, *Placetum Regium*

*

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (BO/00234/16/2) támogatásával készült. A szerző a PTE BTK Történettudományi Intézet egyetemi docense, valamint az MTA–PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport tudományos főmunkatársa.

Luxemburgi Zsigmond király (1387–1437) 1417. augusztus 24-én, Konstanzban meghagyta Kanizsai János esztergomi érseknek, aki egyidejűleg a Német-római Birodalom főkancellárjaként és a Magyar Királyság általános vikáriusaként tevékenykedett (*aule nostre Romane Regie sumpmo cancellario, predicti regni nostri Hungarie vicario generali*), hogy amíg ő a Legszentebb Egyetemes Egyház (*Sacrosancta Universalis Ecclesia*) és a Szent Római Birodalom (*Sacrum Romanum Imperium*) reformjának érdekében az országtól távol tartózkodik, valamennyi üresedésben lévő egyházi javadalmat (*episcopatus, abbatias, preposituras, alias beneficia ecclesiastica*) foglalja le (*occupari facere deberet*).² Ez az intézkedés abból a szempontból rendkívül fontos volt, hogy a király az üresedésben lévő egyházi beneficiumokat saját kegyúri joga alapján kívánta a későbbiekben betölteni (*de ipsis auctoritate nostri iuris patronatus provideremus*).³ Az uralkodó egyházpolitikai koncepcióját e rendelkezés teljes mértékben reprezentálja, habár az ebbe az irányba mutató elképzelések az 1387. március 31-i fehérvári koronázása idején még teljesen elképzelhetetlenek lettek volna.⁴ Végül hosszú évek során hatalmának konszolidálásával párhuzamosan sikerült lépésről-lépésre, szisztematikusan kiépítenie és következetesen alkalmaznia a királyi főkegyúri jogot (*ius supremi patronatus*) Magyarországon. Az alábbiakban Zsigmond király és a magyar főpapság közötti kapcsolatok alapjainak összefoglaló áttekintésére teszek kísérletet.

Egyház, hatalom, pénz

Közismert tény, miszerint a középkori európai uralkodók sikeres regnálása elképzelhetetlen lett volna ésekeik és püspökeik támogatása nélkül. Számos területen szükségük volt ugyanis képzett egyháziakra, többek között tanácsosokra, kancellárookra, diplomatákra, udvari káplánokra, pénzügyi szakemberekre, valamint hadvezérekre.⁵ A prelátusok uralkodók melletti legfontosabb feladatait a korabeli közismert latin fogalommal határozhatjuk meg: *auxilium et consilium*, azaz *segítség és tanács*. A főpapok jelentős szerepét egy másik latin kifejezés, jelesül a *prelati et barones* is kellően szemlélteti, ugyanis ez utóbbi

² MNL OL DL 38 123, 10 610; ZsO III, 836. sz.

³ Uo.

⁴ Luxemburgi Zsigmond uralkodására alapvetően lásd: ASCHBACH 1838–1845; HORVÁTH 1937; MÁLYUSZ 1984; HOENSCH 1996; C. TÓTH 2009.

⁵ Erre lásd pl.: MILLET 1992; FEDELES 2005.

fogalommal már az Árpád-kortól a királyi tanácsot jelölték, amelynek tagjai a főpapok és a (kormányzati tisztséget viselő) főurak voltak.⁶ Luxemburgi Zsigmond trónralépése idején a Magyar Királyság területén – kivéve az ugyan-csak a magyar koronához tartozó Horvátországot – összesen 14 egyházmegye, közelebről két érsekség és 12 püspökség működött.⁷ Minthogy Demeter bíboros halálát (1386) követően az esztergomi érseki szék üresedésben volt, a kalocsai érsek, Ludwig von Helfenstein pedig az uralkodóval szembenálló Horvátiak vezette párthoz csatlakozott, Himházi Benedek veszprémi püspök koronázta magyar királlyá Luxemburgi Zsigmondot.⁸

Magától értetődő módon az ifjú uralkodónak hatalma megszilárdításához szüksége volt tanácsadókra és támogatókra. Ebben az időben az egyik fő bizalmasának a fentebb említett Kanizsai János egri püspök, egy Paduában tanult képzett diplomata és tehetséges politikus számított, aki pályafutását még I. (Nagy) Lajos király (1342–1382) káplánjaként kezdte. 1387 októberében a pápa esztergomi érsekké emelte, az uralkodópár, Zsigmond és Anjou Mária pedig királyi és királynéi főkancellárrá nevezte ki. 1395-ben született pápai legátusi (*legatus natus*) valamint magyar prímási kinevezést kapott.⁹ Zsigmond a következő években ingatag belpolitikai helyzetét az érsek vezette csoport, az úgynevezett Kanizsai-liga segítségével tudta valamelyest stabilizálni.¹⁰ A törvényi szabályozások ellenére az ifjú király támaszai között a magyarok mellett idegen származásúakat szintén találunk regnálása kezdetétől. Külföldi tanácsadói és hivataviselei miatt számos alkalommal konfrontálódott magyar alattvalóival, sőt éppen ez vezetett később a király és a Kanizsai-párt közötti kenyértöréshez. Zsigmond uralkodásának kezdetétől ugyanis törvényket és egyéb szankciókat hoztak a király külhoni méltóságviselőivel szemben. Első alkalommal választási hitlevelében (1387) kellett ígéretet tennie a királynak arra, hogy a világi és egyházi méltóságokat kizárólag született magyarokkal tölti be, az egyházi javadalmak esetében pedig a pápának csak magyarokat fog ajánlani.¹¹ Tíz évvel később, a niká-

⁶ ZSOLDOS 1997. 96–101; FONT–FEDELES–KISS 2007. 14–16, 57–62; KUBINYI 1999a. 88.

⁷ Ezek a következők: az esztergomi és a kalocsa-bácsi érsekség, valamint a boszniai, csanádi, egri, erdélyi, győri, nyitrai, pécsi, szerémi, váradi, váci, veszprémi, zágrábi püspökségek. A magyar egyházszervezet fejlődésére további irodalommal lásd: FEDELES 2011. 162–164.

⁸ MÁLYUSZ 1984. 22.

⁹ BEKE 2003. 196–200.

¹⁰ MÁLYUSZ 1984. 22 sköv.

¹¹ „Item promisit et expresse consensit, quod antiqui consilii sui esse debent prelati, barones eorumque successores et baronum heredes, quos alias Ungarie reges pro eorum

polyi vereséget (1396) követő temesvári országgyűlésen (1397) Zsigmondot arra szólították fel, hogy a lehető legrövidebb időn belül bocsássa el külföldi tanácsadóit. Mindössze három személy képezett kivételt: a lengyel Stiborici Stibor erdélyi vajda, a Rheinland-Pfalzból származó Eberhard zágrábi püspök, valamint a Stendalban született Maternus erdélyi püspök.¹² Továbbá szigorúan felléptek a pápai kinevező levelekkel érkező idegen klerikusok, az úgynevezett bullások ellen: „A bullások nem nyerhetnek el egyházi javadalmat, kivéve, ha azt a kegyúrtól kapják”.¹³ Néhány esztendővel később, 1401 áprilisának végén, a magyar előkelők azt követelték az uralkodótól, hogy bocsássa el és utasítsa ki az országból az idegeneket, mindenekelőtt a lengyeleket, a cseheket és a németeket.¹⁴ Mivel a király e követelésnek nem tett eleget, az elégedetlenkedő „rebellisek” Visegrádon fogságba vetették.¹⁵ Az akciót megszervező Kanizsai érsek, a főkancellár ekkortájt új pecsétet vésetett a következő körirattal: „A Magyar Királyság Szent Koronájának Pecsétje” (*Sigillum Sacre Corone Regni Hungarie*).

A zendülők egymás közötti tárgyalása után Zsigmond egy patinás családból származó báró, a későbbi nádor, Garai Miklós örizete alá került Siklós várába. A fogságból végül szeptember végén szabadult, ám csak egy hónap-

consiliariis habuerunt, et dumtaxat ungaricam et non alias nationes in suis consiliis et pro consiliariis tenere, temporibus quoad vixerit affuturis. Item quod nec hominibus spiritualibus, utpote viris ecclesiasticis, seu etiam personis secularibus quibuscunque alienis et extraneis nationis (sic!) aliquas dignitates, beneficia vel officia possessiones vel aliqua jura immobilia proprie donationis titulo dare atque possit, nec pro spiritualibus obtinendis in regno ipso domino nostro pape summo pontifici pro alienigenis supplicare, sed solummodo Ungarie natione prelaturas, dignitates, honores et officiolatus, quo sin regno ipso pro tempore vacare contingerit, dare debeat et conferre teneatur.“ – MDE III, 621.

¹² 48. tc.: „Preterea eisdem regnicolis necnon ad eorundem instantiam annuimus, ut omnes et quoslibet homines nostros alienigenas et advenas de dicto regno nostro emittimus et emitti faciemus preter hos, videlicet magnificum dominum Stiborium wayuodam ac venerabiles patres dominos Eberhardum Zagradiensis et Maternum Transsilvanensis ecclesiarum episcopos, et quod nos ac prenotati episcopi et wayuoda nostri nostros et eorundem familiares alienigenas et advenas de cunctis nostris et eorundem castris, tenitis et possessionibus usque ad octavas festi Nativitatis domini nunc venturu excipiemus, transmittemus et transmitti faciemus per dominos episcopos et w[ayu]odam prenotatos.“ – DRH 167.

¹³ 56. tc.: „Preterea beneficia ecclesiastica Bullati acceptare non valeant, nisi illi, quibus per patronos ipsarum ecclesiarum ipse ecclesie conferentur.“ DRH 170.

¹⁴ „[...] de lantheren aber heimlich einen raet hatten bussen den konink, und meinte. si wolden den konink dar zu dringen, dar de gest aus dem lande quemen, dat waren Pehem, Pollaken und Deutzchen“ – Chronik über Sigmund 347–348.

¹⁵ BAK 1973. 32–33.

pal később ismerték el ismét az ország királyának, miután egy október végén tartott országgyűlésen ellenfelei számára amnesztiát biztosított.¹⁶

Azt követően, hogy Zsigmond 1402 január végén átalakította kabinetjét, s a kormányzást a bárói ligára bízta, zsoldosserege élén Csehországba indult, ahonnan koratavasszal tért ismét vissza a Kárpát-medencébe. Szeptember 21-én, a pozsonyi országgyűlésen erősítette meg az ott tartózkodó bárókkal és prelátusokkal az előző hónapban a Habsburgokkal megkötött örökösödési szerződést.¹⁷ A következő napokban pedig ismét átszervezte kormányát: Bebek Detre nádort leváltotta, helyére Garai Miklóst nevezte ki, továbbá több új, lojális személy, így Özdögei Besenyő Pál, Gordovai László, Szántói Lack Jakab, Maróti János jutott bárói méltóságba. Ezt követően a király Habsburg IV. Albertet helytartóvá nevezte ki, majd pedig ismét Csehország felé vette az irányt.¹⁸

Miközben az uralkodó seregével unokatestvére, Jodok brandenburgi őrgrof ellen harcolt, Magyarországon egy újabb lázadás bontakozott ki. E pártütésben néhány főpap meghatározó szerepet játszott, sőt akciójukat maga IX. Bonifác pápa (1389–1404) is támogatta.¹⁹ 1402 december végén az elégedetlenkedő prelátusok, bárók és nemesek Szent László váradi koponyarelikviája fölött esküt tettek (*super capite sancti regis Ladislai corporaliter facto*), amelyben Zsigmond helyett a pápa jelöltjét, Nápolyi Lászlót ismerték el az ország királyának.²⁰ 1403. február 19-én a két magyar érsek, három püspök, az erdélyi vajda, továbbá néhány nemes Esztergomban szerződést

¹⁶ MÁLYUSZ 1984. 50–51; HOENSCH 1996. 106–107; C. TÓTH 2009. 40–41.

¹⁷ Az oklevelet 112 pecséttel erősítették meg. ÖStA HHStA UR AUR, 1402. IX. 21.

¹⁸ ENGEL, Királyi hatalom 42.

¹⁹ FRANKÓI 1901–1903. I, 299. Dietrich von Nieheim szintén erről tájékoztat: „Quod autem dictus Bonifacius taliter egit contra eum [sc. Sigismundum regem –F. T.] preconcepti causarum, quippe dictus Bonifacius causa lucri captandi aliquos prelatos in Hungaria removit a sedibus ipsorum et eos ad alias sedes forsitan clero et populo carentes ignominiose transtulit“ – NIEHEIM 1956. 95.

²⁰ „Interim etiam nobis de dicto honore palatinatus ipsi fideli nostri baroni Nicolao provisionem facientibus dum in dictum Regnum Bohemie in subsidium excellentissimi principis domini Wenczelai fratris nostri eiusdem Regni Bohemie regis laborassemus, quidam prelati et barones necnon proceres maior scilicet pars dicti regni nostri Hungarie in opprobrium nostre celsitudinis in quo freti consilio in unum conspirantes Waradinum conuenerunt, ubi prestito iuramento super capite sancti regis Ladislai corporaliter facto nos dyademate regnisque Hungarie, Dalmatie, Croacie nostris regis pretitulatis que fere annis sedecim gubernavimus more regio in eisdem imperantes privare de eisdemque regnis nostris excludere, ac ignotum eis alium regem scilicet predictum Ladizlaum filium condam Karoli de Duracio inducere, pro eorumque domino eligere et assumptum conati extiterunt“ – CDP VII, 439–440.

kötött Zsigmond ellenfelével, Jodok őrgróffal. A lázadók házigazdája és vezetője ezúttal is Kanizsai János prímás volt, a résztvevők között pedig további főpapok, így Szepesi János kalocsai érsek, az egri, az erdélyi és a váradi püspökök is feltűntek.²¹ Miután Nápolyi László, a néhai magyar uralkodó, II. (Kis) Károly (1385) fia Zárában partra szállt, augusztus 5-én – Angelo Acciaioli bíboros jelenlétében – Kanizsai érsek magyar királlyá koronázta.²² Az ünnepi eseményen a kalocsai érsek, valamint a győri, a nyitrai, a zágربی és a veszprémi püspökök szintén jelen voltak.²³

Zsigmond a kialakult helyzetre a következőképpen reagált: a Szent Római Birodalom vikáriusaként felmondta az engedelmességet IX. Bonifác pápának, továbbá a Cseh és a Magyar Királyság klérusa számára megtiltotta az Apostoli Kamarába történő befizetéseket és a szentszéki utasítások betartását.²⁴ Mindeközben Magyarországon egy véres polgárháború vette kezdetét.²⁵ A magyar király hadvezérei bevették a lázadók erősségeit, többek között az egri és a győri püspökvárat, és természetesen az esztergomi *castrumot*.²⁶ Továbbá az uralkodó konfiskáltatta a rebellisekhez csatlakozott prelátusok,

²¹ C. TÓTH 2009. 45.

²² ZsO II, 2564. sz.; 1403. VII. 1-jén kelt a bíboros *legatus de latere* kinevezése. THEINER 1859–1860. II, 334. sz.; MVH IV, 532–537.

²³ MVH I/4. 613–615.

²⁴ 1403. VIII. 9.: ZsO II, 2568. sz. A magyar vonatkozású oklevél ugyan nem maradt korunkra, de a későbbi fejleményeket figyelembe véve, annak egykori léte kétségtelennek tekinthető.

²⁵ C. TÓTH 2009. 46–49.

²⁶ MÁLYUSZ 1984. 52–53. – Eger várának bevételéről (1404) egy királyi oklevél (1414) a következőképpen tudósít: „Siquidem tunc, sedatis iam pro maiori parte discordiis antelatis, fratre Thoma de Ludan, dudum episcopo Agriensi, cum plerisque suis complicitibus, adhuc in suscepta perfidia stante et castrum Agriense sub multorum infidelium, etiam ad residendum robusta virium congesione suffultorum custodia conservante, pre manibus violentis prenarati nostri fideles cunctis infidelitatis radicibus, ex eorum cordibus amputatis cum 400 equitibus virorum pugnantium numero completis una cum aliis nostris fidelibus castrum ipsum Agriense obsidione dura concludentes, renovate fidelitatis primitiam impensione diligentis obsequii laudabiliter exsolverunt, in suis et suorum expensis, laesionumque dispendiis et laborum; denique castro ipso pro nostre maiestatis voto recuperato, ad huc nonnullis nostrum infidelium in cateruam rebellionis adunatis, ipso etiam fratre Thoma et Stephano de Debreo, capitalibus aemulis nostris cum eisdem existentibus, dum propter eorum vires repellendas oportune viribus eguerimus, iidem nostri fideles ad nostri beneplaciti nutum se iugiter offerentes, ipsis nostris aemulis pro suis viribus contrastando, ibidem prelibatus comes Simon, sanctissimi consilii maturitate perspicuus, in suorum monituum eleganti facundia prefatorum nostrorum aemulorum corda flectit indurata, sane sentiens opus non esse praeliis, ubi grata patientia triumphat gloriose, et exinde nostros aemulos nostre reduxit gratie” – CDH X/5, 471.

így a váci és a veszprémi püspök, illetőleg a kalocsai érsek javait.²⁷ Miután a trónkövetelő, Nápolyi László fő támogatóinak kíséretében elhagyta az országot, Zsigmond végre hozzákezdhetett saját helyzetének megerősítéséhez.

A lázadók többségét – köztük Kanizsai János érseket – behódolásukat követően az uralkodó kegyelemben részesítette, azonban néhány kivétel szintén ismert. A kalocsai érsekhez hasonlóan több főpap külföldre menekült saját biztonsága érdekében. Ludányi Tamás egri püspök Lengyelországban talált menedéket, később aztán ő is letette a hűségesküt a királynak (1412).²⁸ Zsigmond mindeközben megkísérelt egy a pápaságtól független személyzeti politikát kialakítani a magyar egyházon belül. 1404. április 6-án kiadta a királyi tetsvényjogról (*placetum regium*) hozott dekrétumot, amelyben az 1397-es országgyűlés vonatkozó rendelkezéseit erősítette meg. Az előírás értelmében azokat az egyházi javadalmakat, amelyeket korábban a pápák legátusainak, főpapoknak és más klerikusoknak adományoztak, birtokosaik a jövőben kizárólag a király hozzájárulásával tarthatták meg. Ezen felül az uralkodó szigorúan megtiltotta, hogy az országban beleyezése nélkül pápai kinevezőbullákat, idézőleveleket vagy *Curia Romana* bíróságai által hozott ítéleteket kihirdessenek.²⁹ Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés: vajon mit jelentett mindez a gyakorlatban? Zsigmond a királyáság legfőbb kegyuraként

²⁷ MÁLYUSZ 1984. 209.

²⁸ WINDECKE 1893. 19. – Ludányi Tamás és testvére, László kapták Biecz területét a lengyel uralkodótól, Jagelló Ulászlótól. Vö. SROKA 2000. 178; DVOŘÁKOVÁ 2002. 408.

²⁹ „Nos Sigismundus [...] presentium serie auctoritate eiusdem sacre corone et de plenitudine regie potestatis volumus, pronuntiamus, sanctimus, decernimus et declaramus [...] ut nullus bullatus auctoritate videlicet apostolica vel alia quavis preterquam nostra, sine nostro speciali consensu et assensu beneficia ecclesiastica curata vel non curata, cuiuscunque valoris existant, olim, uti percepimus, vigore litterarum apostolicarum vel legatorum eius seu aliorum quorumcunque prelatorum acceptari et assequi solita acceptare [...] contradictores denique et huic decreto repugnare attemptantes crimen lese maiestatis incurrere et irremissibiliter volumus condigna ultione puniri. [...] firmo regio sub edicto necnon sub pena capitatis et privationis beneficiorum et rerum singulorum precipiendo mandamus, quatenus amodo deinceps nullas huiusmodi litteras apostolicas, legatorum, cardinalium, auditorum et aliorum quorumvis iudicum et officialium curie Romane, necnon cit[at]iones, inhibitiones, rescripta, executiones et processus, cuiuscunque tenoris existant, tam in causis beneficialibus, quam in foro contentioso, sive in dicta Romana curia, sive extra per quoscunque iudices principales et executores emanatas et obtenta recipere, publicare et executioni demandare quovismodo presumatis sine nostro consensu et licentia speciali, et aliud sub pena premissa facere non ausuri. [...]“ – DRH 180–182. Erről egy 1404. VI. 11-én kelt királyi oklevél tájékoztatta Eberhard zágrábi püspököt és a helyi székeskáptalant. NIEHEIM 1956. 95–96.

valamennyi magyar egyházi beneficiumot, így a főpapi székeket, az apátságokat, prépostságokat, káptalani stallumokat, plébániákat, stb. szabadon kívánta adományozni.³⁰ Ennek egyenes következményeként a jól dotált egyházi javadalmak bevételei üresedés (*sede vacante*) idején ugyancsak a királyi kincstárát gyarapították. Mindazonáltal a királyi főkegyúri jog iránti igény nyomai egy pápai proviziósbullához kapcsolódóan már 1394-ből ismertek. Akkor egy bizonyos bécsi klerikus, Nikolaus Herthmann pápai kinevező oklevél birtokában jelent meg a pozsonyi társaskáptalanban, ám a magyar uralkodó azonnal megtiltotta a kanonokoknak, hogy a pápa által kinevezett külföldi személyt a testületbe felvegyék és számára javadalmat biztosítsanak.³¹ Zsigmond tehát 1404-től kezdődően következetesen alkalmazta a főkegyúri jogot Magyarországon. A nagy nyugati egyházszakadás idején (1378–1417) a király kezdetől fogva a római *obedientia*hoz tartozott, s hatalmának megszilárdítását követően azon fáradozott, hogy megszűnjön a skizma.³² Amikor a pisai zsinaton (1409) megválasztott V. Sándor rövid pontifikátusát (1409–1410) követően XXIII. Jánost (1410–1415) emelték a pápai trónra, a római és az avignoni pápát egyaránt trónfosztottnak tekintő kardinálisok, a magyar uralkodó diplomáciai kapcsolatot keresett vele. E lépését elsősorban a német királyi cím megszerzése motiválta, ugyanis a német választófejedelmek többsége a pisai pápa támogatói közé tartozott. Mindazonáltal Zsigmond kiváló diplomataként az udvarát Rómában tartó XII. Gergellyel (1407–1415) továbbra is fenntartotta a kapcsolatot, így végül mindkét egyházfő támogatásával választották német királlyá (1411).³³ A hármas szakadás okozta bizonytalan helyzet ugyanakkor megfelelő lehetőséget kínált az uralkodó számára a magyar egyházi javadalmak betöltési elvének és gyakorlatának legitimálására. Az 1410 júniusában útra kelt magyar diplomáciai misszió vezetője, Zsigmond egyik kipróbált híve, az itáliai viszonyokat jól ismerő firenzei polihisztor, Filippo Scolari, Tolnai megyei birtokközpontja nyomán Ozorai Pipo lett. A követség legfontosabb küldetése az volt, hogy a Zsigmond által igényelt főkegyúri jog pápai megerősítését érje el. Ennek egyenes következménye lett volna, hogy a király által kijelölt, és írásban előterjesztett személyeket a pápa a kívánt egyházi javadalomban megerősítette volna.³⁴ A magyar király mindenekelőtt az-

³⁰ Erre lásd: FRAKNÓI 1895. 71–131; MÁLYUSZ 2005; ERDŐ 1996. 86–92; TUSOR 2014.

³¹ KNAUZ 1863. 414–415.

³² Erre lásd: KARÁCSONYI 1885.

³³ FRAKNÓI 1901–1903. I, 318, 326; GÖLLER 1902.

³⁴ „quod dominus papa ipsa conferat solummodo illis, de quibus dominus rex scribet nominatim et non alio vel aliiis”: FRAKNÓI 1892. 397.

zal indokolta kérését, hogy az ország főpapjai közül többen hűtlenné váltak hozzá, így a továbbiakban már nem bízhat bennük. Azt kívánta tehát XXIII. Jánostól, hogy a követe által előterjesztett személyeket mozdítsa el, az általuk viselt javadalmakba pedig a képviselője útján proponált klerikusokat helyezze.³⁵ Az udvarát Bolognában tartó egyházfő a királyi főkegyúri jogra vonatkozó előterjesztést elutasította ugyan, azonban a Pipo által előterjesztett főpapok többségének kinevezését, illetőleg áthelyezését megerősítette. Így került a Rajna-vidéki Eberhard főkancellár Váradról Zágrádba, unokaöccse, Albeni János Veszprémből Pécsre, Andrea Scolari pedig Zágrábból Váradra, míg ifj. Stiborici Stibor az egri egyházmegye élére.³⁶

Luxemburgi Zsigmond törekvéseit végül néhány évvel később teljes siker koronázta, ugyanis a magyar királyokat megillető *ius supremi patronatus* 1417. szeptember 19-én, a Konstanzi Zsinaton (1414–1418) jelen lévő kardinálisokkal el tudta fogadtatni.³⁷ Az erről kiállított oklevélben a bíborosok a következőkről biztosították az uralkodót: „az Úr majdani engedelmével megválasztandó pápa és utódai az Apostoli Székben a Magyar Királyság metropolitai és püspöki egyházai, valamint monostorai élére alkalmas és olyan személyekről fognak mindörökre gondoskodni, méghozzá annáták és bármi más kirovás megfizetése nélkül, akiket a nevezett király és időszent utódai Magyarország királyságában kérelmezni fognak. Méghozzá úgy, hogy azokat, akiket majd a metropolitai egyházak élére kér előmozdítani, Németország egyéb egyházainak példájára mérsékelt annátákat fizessenek. Továbbá, hogy az Apostoli Szék nem avatkozik bele Magyarország és a hozzá csatolt tartományok semmiféle javadalmának adományozásába. Továbbá az apostoli levelek erejével senkit se idézzenek perbe mondott országain kívülre, csak akkor, ha az említett országok ügyei fellebbezés révén törvényesen jutottak az Apostoli Szék elé.”³⁸

³⁵ „Tertio, quod cum aliqui ex prelati regni fuerint infideles dicto domini regi et aperte fuerint contra statum suum et de ipsis rex non possit confidere, dominus papa illos transferat ad alia extra regnum, et inde eos privet et removeat, et beneficia conferantur nominando per regem vel per dominum spanum eius commissarium; et predicti infideles nominabuntur domino pape.” – FRAKNÓI 1892. 398.

³⁶ Erre lásd a függelékben közölt adattárat!

³⁷ A bulla kiadása: MÁLYUSZ 2005 11–13; újabban: TUSOR 2012. 97–102; Érszegi: Az országa szabadságát, 184–188. Legújabb magyar fordítása: TUSOR: 2014. 222–223.

³⁸ MÁLYUSZ 2005. 12. Az oklevél eredeti szövege a következő: „nos facturos et efficaciter curaturos, quod sumpmus pontifex de proximo Domino concedente assumendus et eiusdem in sede apostolica successores imperpetuum providebunt ecclesiis metropolitani et cathedralibus et

Egy hónappal korábban, 1417. augusztus 15-én egy ugyancsak Konstanzbán kiállított diplomában a magyar uralkodó Rozgonyi Péter dömösi prépostot veszprémi püspökké nevezte ki. Zsigmond már e dokumentumban hangsúlyozta, hogy őt a királyi kegyúri jog alapján választja, nevezi ki és mutatja be (*eligimus nominamus et presentamus*).³⁹ November 26-án a veszprémi székeskáptalan – a királyi kinevezőoklevél említése nélkül – szintén Rozgonyi Pétert választotta püspökké.⁴⁰ Kétségtelen, hogy mindez az uralkodói szándék teljes elfogadása mellett történt, s a választásról kiállított okirattal egyúttal szavatolni kívánta a kanonoki testület a püspöki szék betöltésének kánonjogi érvényességét. V. Márton pápa (1417–1431) azonban csak mintegy hét évvel később nevezte ki végül Rozgonyit az egyházmegye élére, proviziós bullájában az említett választásra utalt (*electus episcopus*), viszont a magyar király szerepét említés nélkül hagyta.⁴¹ V. Márton és utódai a későbbiekben is elfogadták a magyar királyok jelöltjeit, azonban a hivatalos okiratokban a ká-

monasteriis praefati regni Hungariae de personis ydoneis, pro quibus supradictus rex et successores in regno Hungariae pro tempore supplicabunt, sine solutione annatarum vel alterius cuiuscunque exactionis. Ita tamen, quod hi, quos ad metropolitanas ecclesias promoveri postulaverit, moderatas solvant annatas ad instar caeterarum ecclesiarum nationis Germanicae. Item quod sedes apostolica non intromittat se de collatione beneficiorum quorumcunque in regno Hungariae et aliis sibi annexis. Item quod nullus extrahatur extra sua regne praedicta ad iudicia auctoritate litterarum apostolicarum, nisi cum causae praedictorum regorum per appellationem legitime fuerint ad sedem apostolicam devolute. – TUSOR 2012. 98.

³⁹ „Hac consideratione ipsum dominum Petrum prepositum tamquam idoneum et bene meritum infallibili certitudine tenentes in ipsius promotione longe amplius collatum et provisum ecclesie quam persone ad ecclesiam et episcopatum ecclesie Vesprimiensis nunc omni iure et facto vacantem pastoreque carentem *auctoritate nostri iuris patronatus eligendum, nominandum duximus et presentandum*, ymo eligimus nominamus et presentamus effective presentium per vigorem eosdem episcopatum et ecclesiam cum omnibus ipsorum iuribus et pertinentiis spiritualibus et temporalibus quomodolibet appellatis et censendis premissa nostri iuris patronatus auctoritate omnibus modisque iuribus roboramentis“: MNL OL DL 10 604; CDH X/5, 791–801; VVO 370–371 [Kiemelés tőlem – F. T.].

⁴⁰ A diploma részletesen felsorolja a korábbi püspökök hanyagsága miatt az egyházmegyét ért sérelmeket: „[...] hiisdemque viduitatis et orbationis temporibus prefata ecclesia Vesprimiensis sub diversarum personarum manibus perperam et de facto taliter qualiter recta, tenta, habita, usa, possessa et gubernata possessionibus, iuribus, tenutis et quibusvis facultatibus detrimta, defraudata, enervata, exhausta et minorata, non curantes ipsum in suo recto gubernaculo honoris conservare, sed velud hy, quorum non sunt oves proprie, lupo veniente fugiunt et oves sibi commissas dimittunt rapere et depredare, de ecclesie bonis et facultatibus incrassati, inpinguati, dilatati ipsa derelicta et dimissa abierunt. [...]“ – GUTHEIL 2007. 193.

⁴¹ 1424. V. 5-én kelt a pápai bulla. FRAKNÓI 1899. 14–16.

nonjogi normáknak és a *stylus cancellariae* szabályainak megfelelően kizárólag a Szentszék szándékára hivatkoztak. Mindazonáltal a konstanzi bullában a kardinálisok által a mindenkori magyar uralkodó számára biztosított privilégiumot a pápaság a későbbiekben is érvényesnek tartotta. Ezt támasztja alá az a körülmény is, hogy a Konstanzi Zsinaton, illetve az azt követő időszakban a Szentszék az egyházi javadalmak betöltését szabályozó konkordátumokat kötött az egyes országok uralkodóival,⁴² azonban a Magyar Királysággal ilyen jellegű szerződésre nem került sort. Mindez azzal indokolható, hogy az 1417-es bullát a későbbiekben is érvényes megállapodásnak tekintették.⁴³ Zsigmond tehát következetesen élt főkegyúri jogával, sőt a későbbiekben ezt alkalmanként híveire is átruházta, amint ez elsőként 1428-ból adatható. Ekkor Albeni János zágrábi püspök a zágrábi székeskáptalan préposti méltóságát adományozta e körülményre hivatkozva (*iuris patronatus per [...] Sigismundum Romanorum et Hungarie regem nobis concessa*).⁴⁴

Magától értetődő módon a pápai proviziósbullával érkező, ám uralkodói jóváhagyással nem rendelkező klerikusok nem juthattak ténylegesen az adott egyházi javadalmak birtokába, amint ezt az alábbiakban egy bizonyos György püspök esetében láthatjuk. Ő 1383-ban kapta meg a boszniai püspöki méltóságot, azonban a 14. század végén, Zsigmond regnálása idején ettől megfosztották. Minden bizonnyal erre a temesvári országgyűlést (1397) követően kerülhetett sor, ugyanis ő – bár származása nem ismert közelebről – feltételezésem szerint szintén idegen eredetű lehetett. Valamivel később IX. Bonifác pápa győri préposttá (1397), majd zalavári apáttá (1400), végül pedig veszprémi püspökké (1402) nevezte ki, ámde egyik említett stallumot sem tudta elfoglalni, következésképpen e javadalmak nyújtotta bevételekhez sem jutott hozzá. Annak ellenére sem, hogy például veszprémi kinevezését követően saját valamint elődei elmaradt szervíciukai fejében igen szép összeget, közel 3500 forintot fizetett be az Apostoli Kamarába.⁴⁵ V. Márton Rozgonyi számára kiállított bullájában a Györgyöt Magyarországon ért hanyattatásokra is utalt, amelyek következtében nem tudta a veszprémi egyházat kormányozni. A Szentszék annak ellenére egészen haláláig (1424) őt tartotta az egyház-

⁴² Erre lásd: HÜBLER 1867; MEYER 1986; STUMP 1994.

⁴³ TUSOR 2014. 229–230.

⁴⁴ MNL OL DF 252 437; KOLLER 1782–1812. III, 337. E gyakorlat Mátyás regnálása idején különösen kedvelt volt. Erre lásd: FEDELES 203.

⁴⁵ MV I/4, 37–38, 51–52, 83, 186, 210, 509; MREV II, 315; ZsO I, 5054. sz.; MVC I, Nr. 450, Cameralia I, 126, 143, 553. sz.

megye törvényes ordináriusának, hogy évtizedek óta a pápai Kúriában élt, s Veszprémben soha nem jutott el.⁴⁶ Ezek nyomán immár érthetővé válik, hogy miért kellett Rozgonyinak évekig várnia a pápai kinevező bullára. Tovább árnyalja a képet, hogy 1406 és 1410 között Albeni János ténylegesen viselte a veszprémi püspöki méltóságot, s a hagyományoknak megfelelően egyúttal királynéi kancellárként is kimutatható. Esetében tehát nem kérdéses, hogy az uralkodó támogatását élvezve került az egyházmegye élére.⁴⁷

Az előzőhöz hasonló példát szolgáltat Szerémi István esete, aki pályafutását a trónkövetelő Nápolyi László káplánjaként és familírisaként kezdte. Ebben a zavaros periódusban László számos egyházi javadalmot, többek között egy kanonoki stallumot és egy *archidiaconusi* hivatalt a pécsi székeskáptalanban kívánt hú emberének juttatni. 1403-ban a nápolyi ellenkirály a pécsi püspököt és a székeskáptalant arra utasította, hogy adják Istvánnak az aszúági főesperességet. Amennyiben e követelését nem teljesítenék – hagyta meg parancslelevelében – a stallumot bitorló személyt a macsói bán és az egri püspök távolítsa el. Két évvel később sem rendeződött a helyzet, ugyanis a Római Kúriában még tartott a pereskedés az említett *archidiaconatus* birtoklásáért. 1405-ben pedig Nápolyi László már egyenesen a váci püspöki méltóságot kérte István számára – akit folyamodványában aszúági főesperesként nevezett meg – VII. Ince pápától (1404–1406). Természetesen e szupplikáció szintén eredménytelen maradt. Végül Szeréminek sikerült egy pécsi kanonoki javadalom birtokába jutnia (1405), majd elnyerte a bácsi préposti méltóságot, végül pedig a pécsi székeskáptalan éneklőkanonoki stallumát is megszerezte (1411–1424).⁴⁸ Minden bizonnyal kénytelen volt belátni, hogy a magyarországi híveit fokozatosan elvesztő patrónusa tényleges támogatása nélkül tanácsosabb a legitim magyar uralkodónak behódolnia. Valószínűleg e felismerésnek és „pártváltásának” köszönhető az említett javadalmak elnyerését és békés bir-

⁴⁶ „Dudum siquidem, cum bone memorie Georgius episcopus Vespriminis, tunc in humanis agens, et non potens absque evidenti persone et rerum suarum periculo in partibus illis commorati, se ab ecclesia Vesprimiensi per plurimum tunc preteritorum annorum spatium absentasset, ipsaque ecclesia propter diuturnam absentiam ipsius episcopi, qui et tunc propter huiusmodi periculum in dictis partibus residere, et regimini eiusdem ecclesie, prout ei expediebat, nullatenus utiliter presidere poterat [...] Cum itaque postmodum episcopus, ad easdem partes non reversus [...] et propterea dicta ecclesia per obitum eiusdem Georgii episcopi apud sedem ipsam vacaverit et vacet ad presens, nullosque preter nos de eius provisione hac vice se intromittere potuerit sive possit [...]” – FRAKNÓI 1899. 14–15.

⁴⁷ Személyére részleresen lásd a függelékben lévő adattárat!

⁴⁸ FEDELES 2012. 422–423 (368. sz.).

toklását. Nem vált ugyan a főpapi kar tagjává, ám stallumai révén az egyházi középréteg szűk, felső rétegébe kerülhetett.

Az előzőek tömör összegzéseként tehát megállapíthatjuk, hogy Luxemburgi Zsigmond a királyi főkegyúri jogra hivatkozva saját jelöltjeinek juttathatta a Magyar Királyság egyházi javadalmait. Mindezt az alábbi táblázat is egyértelműen alátámasztja, amelyben négy különböző időmetszetben láthatjuk a főpapok listáját.

Érseki és püspöki székhely	1387. III. 31.	1397. IX. 29.	1408. XII. 12.	1417. VIII. 15.
Bosznia	György	Liszkói János	<i>üresedés</i>	Szántói Lack Bereck
Csanád	János	Rozsályi Gergely	Marcali Dózsa	Marcali Dózsa
Eger	Kanizsai János	Pomázi István	<i>üresedés</i>	ifj. Stiborici Stibor
Erdély	Cudar Imre	Maternus	Upori István	Upori István
Esztergom	<i>üresedés</i>	Kanizsai János	Kanizsai János	Kanizsai János
Győr	Hédervári János	Hédervári János	Hédervári János	<i>üresedés</i>
Kalocsa–Bács	Ludwig von Helfenstein	Bebek Miklós	Miklós	Andrea dei Benzi da Gualdo
Nyitra	<i>üresedés</i>	Kápolnai Mihály	Hinko	Hinko
Pécs	Alsáni Bálint	Alsáni Bálint	<i>üresedés</i>	Albeni János
Szerém	János	Ludányi Tamás	<i>üresedés</i>	<i>üresedés</i>
Vác	Péter	Péter	Fülöp	<i>üresedés</i>
Várad	Cudar János	Órévi Lukács	Eberhard	Andrea Scolari
Veszprém	Himházi Benedek	Jánoki Demeter	Albeni János	Rozgonyi Péter
Zágráb	<i>üresedés</i>	Eberhard	Andrea Scolari	Eberhard

1. táblázat

Magyar főpapok négy időmetszetben⁴⁹

⁴⁹ Az egyes oszlopok a következő dátumot tartalmazzák: II. Zsigmond koronázása, III. a temesvári országgyűlés, IV. a Sárkányos Társaság alapítása, V. Rozgonyi Péter veszprémi kinevező oklevelének kelte.

Zsigmond királyi hatalmának stabilitását a negyedik és az ötödik oszlop adatai egyértelműen igazolják. 1408 decemberében négy, míg 1417 augusztusában összesen három püspökség volt üresedésben. A külföldi főpapok száma azonban még ennél is figyelemreméltóbb: az első időpontban ugyanis négy (Scolari, Hinko, Eberhard, Albeni), a másodikban pedig hat (Scolari, Hinko, Eberhard, Albeni, Stiborci, Gualdo) idegen eredetű személyt találunk egy-egy egyházmegye élén. Ez nem meglepő, hiszen – a magyar rendek törekvései ellenére – elsősorban a megbízható, lojális külhoniak képezték Zsigmond hatalmának alapját Magyarországon.⁵⁰ Kétséget kizáróan az imént említett két jelenség, tudniillik az üresedésben hagyott egyházmegyék gyakorlata, valamint a jövevények főpapi méltóságokba emelése alkották Zsigmond magyar egyházpolitikájának lényeges elemeit, amint erre az alábbiakban még részletesen kitérek. Ezen exkurzust követően pedig most fordítsuk ismét figyelmünket az 1404-es esztendőre!

Noha Zsigmond a lázadás leverését követően amnesztiát hirdetett, az ellenkirály táborát erősítő főpapok javait konfiskáltatta, az egyházmegyék kormányzását pedig világi híveire bízta. Maróti János macsói bán a kalocsai érsekség gubernátora lett, míg idősebb Stibor az esztergomi érsekséget és az egri püspökséget, Szécsi Miklós a veszprémi, Korbáviai Károly a váci, Özdögei Bessenyő Pál pedig a győri egyházmegyét irányította.⁵¹ Jóllehet 1403-ban Kanizsai János és családja közkegyelemben részesültek, a prelátusnak mégis csak évekkel később, 1409. január elsején sikerült végül az érsekség teljes jövedelmét visszaszereznie.⁵² Ez pedig nem jelentett kevesebbet, minthogy az egyházmegye bevételei – a fenntartási költségeket leszámítva – öt éven keresztül a királyi kincstárat gyarapították. E megoldás azonban egyáltalán nem meglepő, tekintve az uralkodó állandó pénzhányát.

⁵⁰ A külföldi klerikusokra lásd: FEDELES 2007.

⁵¹ ENGEL 1996. I, 64–65, 69, 75, 78.

⁵² C. TÓTH 2014a. 16.

Egyházmegye	Időszak	Hónapok	Kormányzó
Szerém	1401–1410	122	?
Kalocsa–Bács	1403–1408	60	Maróti János macsói bán, <i>gubernator</i> (1406)
Eger	1403–1411	86	id. Stiborici Stibor erdélyi vajda, <i>gubernator</i> (1405–1409)
Veszprém	1403–1406	28	Szécsi Miklós <i>gubernator</i>
Vác	1405–1408	31	Korbáviai Károly <i>gubernator</i> (1407)
Bosznia	1408–1410	22	?
Pécs	1408–1410 ⁵³	15	Eberhard zágrábi püspök, <i>gubernator</i> (1409); Albeni Petermann <i>occupator</i> (1409); Giordano Orsini bíboros, <i>administrator</i> (1409)
Veszprém	1410–1417	88	Ziemowit mazóviai herceg, <i>gubernator</i> (1412); Castiglione di Branda bíboros, pápai legátus, <i>administrator</i> (1412–1413); Rozgonyi István <i>gubernator</i> (1416)
Kalocsa–Bács	1410–1415	65	?
Szerém	1410–1419	106	?
Győr	1415–1417 ⁵⁴	20	Kanizsai János esztergomi érsek és Garai Miklós nádor <i>vicarius generalis Regni Hungariae</i> (1414–1417)
Esztergom	1418–1423 ⁵⁵	60	Kanizsai István <i>conservator</i> (1418–1419) Csehi Péter és Csetneki László esztergomi prépostok, <i>gubernatorok</i> (1420); Georg von Hohenlohe passauai püspök, <i>administrator</i> (1420–1423)
Kalocsa–Bács	1419–1421	26	Filippo Scolari (1420); Carnianus Scolari <i>administrator</i> (1420)
Zágráb	1419–1421	19	?
Eger	1420–1422	21	Makrai Benedek <i>gubernator</i> (1420–1421)
Kalocsa–Bács	1423–1425	23	?

⁵³ FEDELES–KOSZTA 2011. 111–114.

⁵⁴ C. TÓTH 2016.

⁵⁵ C. TÓTH 2003. 895.

Egyházmegye	Időszak	Hónapok	Kormányzó
Vác	1430–1437	90	János bíboros, olmützi püspök <i>gubernator</i> (1430) ⁵⁶ Gatalóci Mátyás pécsi prépost, <i>gubernator</i> (1436) ⁵⁷
Csanád	1432–1435	35	Tallóci Máté <i>gubernator</i> (1434)
Kalocsa–Bács	1433–1437	54	Tallóci Frank, nándorfehérvári kapitány, szőrényi bán (1435–1436)
Zágráb	1433–1438	52	Tallóci Máté <i>gubernator</i> (1433–1438) Tallóci Péter dalmát és horvát bán, <i>gubernator</i> (1436–1438)
Csanád	1434–1437	40	?

2. táblázat

A huzamosabban betöltetlen főpapi székek
Luxemburgi Zsigmond korában⁵⁸

Amennyiben az egy évet meghaladóan betöltetlen főpapi méltóságokat közelebbről szemügyre vesszük, e téren egy tudatos uralkodói elgondolás körvonalai bontakoznak ki.⁵⁹ Zsigmond regnálása alatt ugyanis összesen 11 különböző érseki- és püspöki szék került hosszabb ideig vakanciába, amely a magyar egyházmegyék 80%-át teszi ki. A kalocsai érsekség és a szerémi püspökség közel két évtizedig maradt betöltetlenül, ezeket csökkenő sorrendben a váci, a veszprémi, az egri, a zágrábi, a csanádi, a boszniai, a győri és a pécsi püspökségek követték. Habár 1404 és 1409 között az esztergomi érsekség *de iure* nem állt üresedésben, tekintve az uralkodó általi lefoglalását *de facto* az előzőekhez sorolhatjuk.⁶⁰ Minthogy e gyakorlat, azaz a *sede vacante* állapot hosszabb ideig történő tudatos fenntartásának hátterét elsősorban a főpapi méltóságokból származó jövedelmek képezték, célszerűnek látszik e ponton az egyházmegyék jövedelmezőségét nagyító alá venni.

⁵⁶ Johann de Bucca/der Eiserne leitomischli püspök (1388–1418), az olmützi püspökség adminisztrátora (1416–1418), a leitomischli püspökség adminisztrátora (1418–1420), olmützi püspök (1418–1430), a prágai érsekség adminisztrátore (1421–1430), a San Ciriaco alle Terme (1426–1430) tituláris templom presbíter bíborosa. Vö. GATZ 2001. 596–598; ELBEL 2014.

⁵⁷ FEDELES 2003.

⁵⁸ A táblázat adatainak forrása: ENGEL 1996. I, 63–80.

⁵⁹ C. TÓTH 2012. 110–114.

⁶⁰ Uo. 118, 2. táblázat.

Közismert tény, hogy a 13. század derekától a pápa által adományozott és megerősített érsekségek, püspökségek és bizonyos apátságok előjárói kinevezésük, illetve szentszéki megerősítésük alkalmával arra vállaltak kötelezettséget, hogy a pápának és a bíborosi kollégiumnak meghatározott összegű járulékot fizetnek. Hermann Hoberg alapvető kézikönyve nyomán a medieviszták körében általánosan ismert, hogy ez a díj, az úgynevezett *servitium commune* az adott javadalom éves bevételeinek harmadrészét tette ki.⁶¹ A *Camera Apostolica* által vezetett obligációs regiszterekben (*Obligaciones et solutiones*) rögzítették a fizetési kötelezettség vállalását és annak összegét.⁶² Mivel a szervícium mértékét becslés (*communis extimatio*) révén állapították meg, e fizetendő díjak akár évtizedekig, sőt akár évszázadot meghaladóan is változatlanok maradhattak.⁶³ Ezek alapján felvetődik a kérdés: milyen magas lehetett a magyar egyházmegyék éves bevétele a Zsigmond-korban? Szerencsés módon korunkra maradt egy oklevél, amelyben az uralkodó a Kanizsai János halálát követő időszakban az esztergomi érsekség éves bevételeiről a főpap testvére, az egyházmegyét kormányzó Kanizsai István királyi ajtonállómester (*magister ianitorum*) által benyújtott elszámolást nyugtázta.⁶⁴ Az elismervény nyomán az érsekség bevétele 1418 és 1419 között 23 552 aranyforintot tett ki, miközben az Apostoli Kamara obligációs kötetei 2000 kamarai aranyforintos adórátát tartalmaznak.⁶⁵ Valószínűleg nem a véletlennek köszönhető tehát, hogy az 1420. január 10-én tartott titkos konzisztóriumon (*consistorium secretum*) az illeték összegét a korábbi kétszeresére, immár 4000 forintra emelték. Ugyanekkor a zágrábi püspökség *servitium commune*jét ötszörösére, 400-ról 2000 kamarai forintra növelték.⁶⁶ Mindez pedig egyúttal azt is jelenti, hogy a *Camera Apostolica* a szentszéki diplomaták, valamint a 14. században szisztematikusan kiépített, s a nyugati kereszténység területét teljesen lefedő kollektori hálózata révén folyamatosan értesült a részegyházakban bekövetkezett változásokról, amelyekre

⁶¹ HOBERG 1949. XI–XII.

⁶² CLERGEAC 1911. 1–43.

⁶³ GÖLLER 1905.

⁶⁴ ZsO VII, 403. sz.; C. TÓTH 2003. 893–895; C. TÓTH 2012. 105.

⁶⁵ Pl. Cameralia I, 3, 12, 18, 41, 59, 70. sz.

⁶⁶ „Strigoniensis in Ungaria florenos III^M. De mense Januarii 1420 indictione 13 in consistorio secreto dominus noster taxavit ecclesiam Stragioniensem (sic!) de consensu reverendissimorum dominorum cardinalium. – Die decima mensis Ianuarii 1420 in consistorio secreto omnibus dominos cardinalibus approbantibus fuit dicta Zagabriensis ecclesia taxata ad florenos II^M.” – BAV Chigi H II 32, fol. 105v, 122r. Vö. Cameralia II, 1414. sz.

igyekezett idejekorán reagálni.⁶⁷ Ez természetesen magától értetődő, hiszen a Szentszéknek is komoly anyagi érdeke fűződött mindehhez. Az esztergomi és a zágrábi eset ugyanakkor arra is felhívja a figyelmet, hogy a 15. században már – legalábbis Magyarország esetében biztosan – nem alkalmazható a korábbi számítási mód, következésképpen ekkor a *servitium commune* sokkal inkább az éves bevételek ötöd, sőt hatod részét tehette ki.⁶⁸ Zsigmondnak az előzőekben röviden felvázolt javadalompolitikája következtében tehát sikerült folyamatosan jelentősebb bevételi forráshoz jutnia, amelyet részint személyes céljaira, részint pedig az oszmánok elleni határvédelemre, illetőleg a husziták elleni katonai vállalkozásokra használhatott fel.

Egyházmegye	<i>Servitium</i>	Éves bevétel (×3)	Éves bevétel (×5)	Évek ⁶⁹
Esztergom	2 000 4 000	6 000 12 000	10 000 20 000	1387, 1424
Pécs	3 300	9 900	16 500	1409, 1410, 1421
Kalocsa–Bács	2 000	6 000	10 000	1391, 1401, 1411, 1413, 1421, 1424
Várad	2 000	6 000	10 000	1396, 1397, 1410, 1426, 1427, 1435,
Zágráb	400 2 000	6 000	2 000 10 000	1394, 1395, 1397, 1410, 1421
Erdély	1 500	4 500	7 500	1389, 1391, 1395, 1400, 1401, 1402, 1403, 1419, 1424, 1427,
Veszprém	900	2 700	4 500	1387, 1392, 1395, 1399, 1403, 1412, 1424, 1426, 1428,
Csanád	900	2 700	4 500	1395, 1423, 1438
Eger	800	2 400	4 000	1388, 1396, 1400, 1410, 1425, 1439
Győr	800	2 400	4000	1418
Vác	500	1 500	2 500	1401, 1419, 1430
Nyitra	275	825	1 375	1388, 1393, 1399, 1407, 1429

⁶⁷ Erre lásd: SCHUCHARD 2000; FEDELES 2017.

⁶⁸ FEDELES 2014. 201.

⁶⁹ Vö. Cameralia I. és ASV Cam. Ap. Oblig. et Sol. vol. 52. passim.

Egyházmegye	<i>Servitium</i>	Éves bevétel (×3)	Éves bevétel (×5)	Évek ⁶⁷
Bosznia	200	600	1 000	1388, 1394, 1410, 1427, 1428
Szerém	100	300	500	1394, 1399, 1407, 1433

3. táblázat

A magyar főpapok szervíciumai (*servitium commune*) és éves bevételei
(1387–1437) (kamarai aranyforintban)

A déli határvédelmi rendszer 1410-es években kezdődő kialakításában Zsigmond egyik támasza, a fentebb említett Ozorai Pipo temesi ispán, sókamarispán központi szerepet játszott.⁷⁰ A végvárak építéséhez szükséges anyagiak előteremtésében a sókamarából, a temesi ispánsághoz, valamint az ellenőrzése alá tartozó további vármegyékhez tartozó birtokokból származó bevételek mellett a déli egyházmegyék anyagi erőforrásai is rendelkezésére álltak. Egyrészt az üresedésben lévő egyházmegyék jövedelmeit használhatta fel közvetlenül e célra, másrészt pedig a déli terület két legjövedelmezőbb *diocesis*e, a kalocsai és a váradi élére saját rokonait helyeztette, s ezáltal befolyása a temporáriák felhasználása kapcsán továbbra is érvényesülhetett.⁷¹ Hasonló gyakorlatot figyelhetünk meg az 1430-as években is, amikor a raguzai származású Tallóci fivérek voltak felelősek a déli határvédelem működtetéséért.⁷² Nyilvánvalóan több mint egy évtizeddel Zsigmond halálát követően éppen e miatt nyújtottak be IV. Jenő pápához (1431–1447) folyamodványt, amelyben felmentést kértek az uralkodó parancsára elfoglalt egyházi javak okozta vétkek alól.⁷³

Tanulmányom következő részében a főpapok személyére, kapcsolati hálójára összpontosítok prozopográfiai nézőpontból.

⁷⁰ ENGEL 2003. 268–270.

⁷¹ FEDELES–PRAJDA 2014. 372–375.

⁷² MÁLYUSZ 1980.

⁷³ „Supplicat Petrus de Talloz, ut ecclesias omnes, quas ipse cum Matkone de Talloz, bano Sclavoniae etc. ac Frankone et Petro ac Johanne fratribus suis tempore beatae memoriae Sigismundi imperatoris de mandato dicti imperatoris occupaverunt, quarumque fructus, redditus et proventus indebite percipiebant – de quibus omnibus autem eidem imperatori, dum viveret, rationem faciebant aut alias secundum mandata ipsius imperatoris disponebant, – nunc etiam per dictos fratres suos occupatas dimittere valeat.” – LUKCSICS 1931–1938. II. 1051. sz.

Magyarok és külföldiek

Luxemburgi Zsigmond regnálása alatt összesen 59 személy viselt egy-egy magyar főpapi méltóságot, közülük 11 fő már az Anjou-korban érseki, püspöki székre emelkedett, amely 18,6%-os arányt jelent. 14 főpap pedig egymást követően több egyházmegye élén állt.⁷⁴

A vizsgált személyi kör származását tekintve a következő főbb megállapításokat tehetjük. 11 főpap származása közelebből nem ismert, mivel a forrásokban mindössze keresztnévük szerepel. Ennek ellenére minden valószínűség szerint többségük magyar lehetett, ugyanis a mindössze utónévvel szereplő prelátusok esetében a nemzetiségükre utaló jelzőt következetesen feltüntették, amint a következő példák is szemléltetik: *reverendus pater dominus Petrus Polonus, episcopus Nitriensis; Hynco Bohemus, abbas monasterii s. Hyppoliti de Zobor; Johannem episcopum Smilo alias Bohemum, illetve Johannem Mrwum (Moravum)*.⁷⁵ A magyarok és az idegen eredetűek egymáshoz viszonyított aránya 73, illetve 27 százalékot tesz ki. A Zsigmond regnálása alatt kinevezett érsekek és püspökök esetében valamelyest módosul a megoszlás: 69, illetve 31 százalék. Az alábbi diagramon jól látható, hogy a magyar főpapi székeket elnyerő külföldi prelátusok aránya a

⁷⁴ A részletes adatokat a Függelékben közlöm.

⁷⁵ CDRH X/4, 253; MHEZ V, 260, 547.

kései középkor két peridódusában, jelesül Luxemburgi Zsigmond és Hunyadi Mátyás (1458–1490) országglása idején volt kimagasló.⁷⁶ Zsigmond tehát Mátyáshoz hasonlóan szívesen emelt egyházi és világi vezető pozíciókba idegeneket, amely a királyi hatalom megerősítést szolgálta. Ők, nem lévén az országban társadalmi bázisuk, *homo novus*nak számítottak, azaz csak az uralkodótól függtek.

Ami a magyar püspökök társadalmi helyzetét illeti, többségük (19 fő – 42%) nemesi eredetű volt, őket az előkelő családokból származó prelátusok követték (12 fő – 28%), majd az ismeretlen társadalmi háttérű egyháziak (11 – 25%), végül pedig az egyetlen egyházi nemes (*praedialis*) (2,3%) következett. Az 1387 és 1437 között kinevezett 33 magyar származású főpap eredetével kapcsolatban a következőket állapíthatjuk meg: 52% (17 fő) a nemességhez, 24% (8) a főúri réteghez, míg 3% (1 fő) az egyházi nemességhez tartozott, míg a fennmaradó 21% (7 fő) eredete ismeretlen.

A nemesek között találjuk többek között egy feltörekvő család tagját, Szántói Lack Benedeket. A família három ismertebb tagja Zsigmond királynak köszönhette felemelkedését: Jakab erdélyi vajda (1403–1409), majd Borbála királyné ajtónállója volt (1413–1417), s a Sárkányos Társaság tagjai közé tartozott, fivére Dávid pedig szlavón bánként tevékenykedett (1415–1419).⁷⁷ Unokatestvérük, Benedek egyházi pályára lépett és 1410–1426 között püspökként a boszniai egyházmegyét irányította. Az ő esetében feletébb valószínű, hogy előmenetelét unokafivérei egyengették, fő támogatója Jakab vajda lehetett.

A Zsigmond-kori főúri réteg az 1403-as lázadás nyomán jelentősen átalakult, ennek következtében több patinás család elvesztette korábbi vezető szerepét, s helyüket új, a királyhoz lojális familiák tagjai foglalták el. Az Anjou-korhoz képest egyebek mellett új jelenségnek számított, hogy egy-egy család két tagja azonos időben kormányzati tisztséget, azaz bárói méltóságot töltött be.⁷⁸ Természetesen az újonnan előtérbe került mágnásfamiliák, így a Pálóci, Rozgonyi és Kusalyi Jakcs család tagjai a főpapi karban is feltűntek.

Teljesen új jelenségként értékelhetjük, hogy a vizsgált korszakban egy tehetséges prediális, a pécsi püspökség Szászvár nevű mezővárosából származó Szászi János elnyerte a püspöksüveget. Ő közel másfél évtizeden át királyi alkancellárként működött (1411–1425), amely szolgálat jutalmaként – töb-

⁷⁶ KUBINYI 1999b. 76–77; SOLYMOSI 2009. 293–294.

⁷⁷ ENGEL 1996. I, 14, 20, 60; ENGEL 1977. 60.

⁷⁸ MÁLYUSZ 1984. 55–74.

bek között – a pécsi székeskáptalanban kanonoki stallumot kapott (1412). Ez egyáltalán nem véletlen, ugyanis ekkor hivatali főnöke, Eberhard főkan­cellár egyik unoköccse, Albeni János állt a pécsi egyházmegye élén. Megbíz­ható hivatali munkáját további egyházi javadalmakkal díjazta az uralkodó, ugyanis hamarosan elnyerte a bácsi és az óbudai préposti méltóságokat is. Óbudai prépostként a Zsigmond által újjáalapított óbudai *studium generale* kancellári teendőit is ellátta. Az 1420-as években több diplomáciai küldetést is teljesített, így például tárgyalásokat folytatott a Velencei Köztársasággal, valamint a Szentszékkal. 1425-ben ért fel egyházi pályafutása csúcsára, ami­kor elnyerte a veszprémi püspöki méltóságot.⁷⁹

Összesen 15 külföldi köszönhette a főpapi széket Zsigmond királynak. Közülük két csoport, az itáliaiak és a pfalziak különösen figyelemreméltók. A firenzeiek magyarországi szerepe a vizsgált korszakban meglehetősen jól ismert.⁸⁰ A kulcsfigura tárgyalt témánk kapcsán (is) a már több alkalom­mal említett polihisztor, Filippo Scolari volt, ugyanis négy személy az ő támogatásának köszönhetően futhatott be jelentős magyarországi egyházi pályát. Két, a Kárpát-medencében letelepülő unokaöccse közül Andrea di Filippo Scolari először zágrábi püspökként (1407–1409) tevékenykedett, majd pedig haláláig (1426) a váradi egyházmegye élén állt.⁸¹ Váradi püspöki székhelyén pedig egyenesen egy itáliai udvartartást alakított ki, amelynek egy másik *nepos*, Carnino di Rinieri Scolari váradi kanonokként szintén tagja volt. Utóbbi később a kalocsai érseki méltóságba emelkedett (1421).⁸² A fiatal Benedek-rendi szerzetes, Giovanni di messer Andrea Buondelmonti szintén rokonságban állt a Scolari családdal. Ő a gazdag pécsváradi bencés monostor apáti méltóságát nyerte el (1410), Carnino halálát követően pe­dig kalocsai érsek lett (1425).⁸³ Giovanni di Piero Melanesi ugyancsak a fi­renzei (érdek)körhöz tartozott, családja ugyanis a Scolariakkal szoros üzleti kapcsolatban állt, Andrea halálát követően pedig a váradi püspökség élére került.⁸⁴

Zsigmond egyik fő támasza, a rheinland-pfalzi származású Eberhard 1393-ban nagyszebeni prépostként és pápai káplánként tűnt fel a források-

⁷⁹ FEDELES 2012. 418–419 (356 sz.).

⁸⁰ TEKE 1995; ARANY 2007; ARANY 2009.

⁸¹ PRAJDA 2013.

⁸² FEDELES—PRAJDA 2014. 375.

⁸³ Uo. 374–375.

⁸⁴ ARANY 2007. 519; PRAJDA 2013. 29.

ban. Ő ebben az időben a királyi kancellária kötelékébe tartozhatott, bár erre vonatkozó közvetlen adatokkal nem rendelkezünk. 1397-ben nyerte el a zágrábi püspökséget, amelyet – néhány éves megszakítással, amikor az uralkodó kívánságára a váradi egyházmegye élén állt – élete végéig (1419) kormányzott. Őt leánytestvérének gyermekei is követték Magyarországra, s közülük ketten szintén egyházi pályára léptek. János még korábban a szerzetesi életet választotta, s a hornbachi bencés apátság szerzetese lett. Első magyar egyházi javadalma a zágrábi egyházmegye területén lévő topuszkói ciszterci monostor apáti méltósága volt (1399). Ezt követően a pannonhalmi apátság élére (1405), majd pedig a veszprémi püspöki székre (1406) került. 1410-ben nevezték ki pécsi püspökké, majd nagybátyja halálát követően a zágrábi egyházmegye élére került. Egyházi pályáafutásával párhuzamosan a központi kormányzatban is szerepet kapott: 1409-től Borbála királyné kancellárjaként, 1420-tól királyi főkancellárként működött, 1423-ban pedig átvette a magyar titkos és a német kancellária irányítását is. János öccse, Henrik ugyancsak bencés szerzetes volt, ő Tholey monostorába lépett be, majd Magyarországra kerülve a garamszentbenedeki apátság élére került (1406). A következő években Zsigmond a kolozsmonostori Benedek-rendi apátság irányítását bízta rá, majd pedig bátyját követte a pécsi püspöki székre (1421).⁸⁵

Az említett idegen eredetű egyháziak mellett röviden érintenünk kell három lengyel származású főpapot, annál is inkább, mivel minden valószínűség szerint ők Stiborici Stibor erdélyi vajdának köszönheték püspöki székiüket.⁸⁶ Miklós, Albert fia először szebeni prépostként mutatható ki (1398–1400), majd az erdélyi egyházmegye élére került (1400–1401).⁸⁷ Egy bizonyos *Polonus*nak nevezett Péter elsőként besztercei plébánosként tevékenykedett, később pedig a nyitrai egyházmegyét irányította püspökként (1399–1405).⁸⁸ Ifjabb Stiborci Stibor, a vajda azonos nevű unokaöccse, pedig az egri püspökség élére került (1410–1420).⁸⁹

⁸⁵ SÜTTŐ–ENGL 1995; FEDELES 2009a; FEDELES 2009b. 116–123; FEDELES–KOSZTA 2011. 111–123.

⁸⁶ DVOŘÁKOVÁ 2002. 391.

⁸⁷ SROKA 2000. 176–177; TEMESVÁRY 1922. 270–278; C. TÓTH 2013. 60.

⁸⁸ SROKA 2000. 174–176.

⁸⁹ ENGL 1996. I, 69.

Uralkodói szolgálat, képzettség, egyházi pályafutás

Közismert tény, hogy a középkori Európában az uralkodók szolgálatában álló diplomaták, hivatalnokok és orvosok jelentős része a klerikusok közül került ki, illetve megfordítva: az említett szolgálatokat végzőket egyházi javadalmak adományozásával ellentételezték. Nem meglepő tehát, hogy a vizsgált főpapok közül többen különböző területeken álltak a király rendelkezésére, azaz állandó vagy *ad hoc* jellegű királyi szolgálatot teljesítettek. Összesen 19 személy tartozik e csoportba, amely 32%-os aránynak felel meg. Hét prelátus a királyi kancellárián tevékenykedett (Kanizsai, Szepesi, Knoll, Upori, Eberhard, Albeni János és Szászi), közülük hárman főkancellárok (Kanizsai, Eberhard, Albeni János) voltak. Kanizsai és Albeni János a birodalmi kancelláriát is irányították. Órévi Lukács pedig Anjou Mária királyné titkos kancellárjaként mutatható ki (1390–1392). Öt fő (Szepesi, Benzi da Gualdo, Marcali Dózsa, Lépes és Alcsebi) Zsigmond királyi kápolnájának tagja volt, Szepesi János és Alcsebi Miklós pedig kápolnaispánként (*comes capellae*) e testületet irányította. Összesen nyolc prelátus (Pálóci, Benzi da Gualdo, Órévi, Jánoki, Alsáni, Eberhard, Szászi, Melanesi, Rozgonyi Simon) különböző diplomáciai küldetéseket teljesítettek, köztük Alsáni Bálint bíboros, pécsi püspök, a magyar püspöki kar doyenje. Mivel Alsáni korábban Zsigmond ellenzékéhez tartozott, az uralkodó hosszú évekig nem tartott igényt szolgálataira. Jóllehet 1393-ban két társával együtt helytartóvá nevezte ki az uralkodó, a következő másfél évtizedben egyáltalán nem kapott kormányzati tisztséget, illetve királyi megbízást. 1407-ben reaktiválta Zsigmond, amikor diplomáciai tapasztalait – utolsó alkalommal – igénybe vette. Ebben az esztendőben Alsáni bíboros és Andrea dei Benzi da Gualdo spalatói érsek, egri átlátlanos helynök követséget vezettek Velencébe, majd Rómába. A misszió során egyrészt a Velencei Köztársasággal kívánták a magyar uralkodó nevében szövetséget kötni, másrészt a XII. Gergely pápánál kívánták elérni, hogy Zsigmond küszöbön álló boszniai expedícióját kereszties hadjáratnak nyilvánítsa.⁹⁰

A vizsgált főpapok közül összesen 27 személy egyetemi tanulmányaira vonatkozóan vannak adataink, amely közel 46%-os értéket mutat. Ez az arány a Zsigmond által kinevezett prelátusok esetében megközelítőleg 44%-ot tesz ki. Amennyiben a származás és egyetemi tanulmányok összefüggését vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy a magyarok alkották az egyetemet végzet-

⁹⁰ FEDELES–KOSZTA 2011. 108–109; BELLWALD 1957. 40.; E. KOVÁCS 2017. 67–68.

tek többségét. A teljes személyi állományt vizsgálva összesen 19 magyar eredetű preláthus folytatott felsőfokú tanulmányokat, amely 32%-os aránynak felel meg; a külhoniak esetében a megoszlás 8 fő – 13,5%. Hogyha a Zsigmond által kinvezett főpapokra szűkítjük le vizsgálatunkat kismértékű változást konstatálhatunk: a tanult preláthusok közül a magyarok 29, míg a külhoniak 14,5%-ot tesznek ki. Tovább árnyalja a képet, ha a magyarokra és idegenekre vetítjük ki az eredményeket. A korszakban működő valamennyi főpapot tekintve a magyarok 46%-a (41 főből 19), míg a külhoniak 50%-a (16 főből 8), a Zsigmond által kinevezettek relációjában pedig a magyarok 56%-a (25 főből 14), a határokon túlról érkezők 47% (15 főből 7) tanult egyetemen. Mindez pedig arra utal, hogy Luxemburgi Zsigmond nagy gondot fordított arra, hogy képzett klerikusokat emeljen a főpapi székekbe, s e szempontból a származás nem volt meghatározó. A késő Anjou-korban főpapi székbe jutottak esetében is hasonló arányokat tapasztalhatunk, ugyanis a preláthusok 54,5%-a járt egyetemre. E tendencia egyébként a későbbiekben is tartott, így 1458 elején a püspöki kar tagjainak közel 82%-a folytatott egyetemi tanulmányokat, s Mátyás uraldodásának első időszakában – egészen az 1471-es lázadásig – a tanult preláthusok aránya meghaladta az 53%-ot.⁹¹ A Zsigmond-kori főpapok közül 13 fő (22%) jogi tanulmányokat végzett. A jogászok közül Alsáni Bálint és Szepesi János kánon- és római jogból egyaránt doktori fokozatot szerzett (*doctor utriusque iuris*), Andrea dei Benzi da Gualdo római jogi doktorátussal, Knoll Péter pedig kánonjogi licenciátussal rendelkezett. Ők voltak egyúttal a Zsigmond-kori főpapi garnitúra legképzettebb tagjai. A magasan képzett főpapok között azonban egyetlen teológust sem találunk, amely jelenség azonban nem a korszak specifikuma, ugyanis a középkori magyar egyházi társadalom tagjaira általánosan jellemző.⁹² Az egyetemek közül a legtöbben (9) a bécsit látogatták, majd, Krakkó, Prága és Padua (3-3), végül Bologna (2) következett. Továbbá megemlíthetjük még Perugiát, Rómát, végül pedig Heidelberget.

A vizsgált személyek főpapi méltóságra jutása előtti egyházi pályafutását tekintve azt látjuk, hogy az általuk birtokolt kisebb egyházi javadalmak repertoárja meglehetősen széles volt. Találunk közöttük – egyebek mellett – plébániákat, apátságokat, kánonoki stallumokat, archidaiconatusi hivatalokat. A legtöbb Zsigmond által kinevezett preláthus, összesen 22 fő (46%) korábban préposti méltóságot viselt. Úgy tűnik tehát, hogy a prépostok meg-

⁹¹ KUBINYI 1999b. 76.

⁹² Erre lásd pl. KÖRMENDY 2007.

lehetősen jó eséllyel pályáztak a püspöki, érseki székekre.⁹³ Példaként Rozgonyi Péter említhetjük, aki egy szépen felívelő egyházi pályát járt be. Először az esztergomi székeskáptalanban jutott egy kanonoki stallumhoz (1395), majd fehérvári javadalmas lett (1401), hamarosan a hántai prépostágot irányíthatta (1402–1411), míg nem a dömös kollegiális egyház élére került (1411–1417). 1417-ben – amint fentebb említettem – az uralkodó veszprémi püspökké nevezte ki, pályafutása csúcsát pedig a jól jövedelmező egri püspöki szék jelentette (1425).⁹⁴

A korszakban hét szerzetes is főpapi méltóságra emelkedett, köztük három Benedek-rendit, három ferencset, valamint egy cisztercit találunk. Talán kevésbé meglepő, hogy a három bencés mindegyike külhoni eredetű személy volt, tekintve, hogy a 15. században a Benedek-rend nem örvendett különösebb népszerűségnek a Kárpát-medencében. Az Albeni fivérek mindketten e monasztikus rend tagjai közé tartoztak. János szülőföldjén, a Rheinland-Pfalz területén alapított hornbachi monostorba lépett be. Magyarországra érkezését követően első egyházi javadalmai – amint fentebb említettem – szerzetesi intézményekben voltak. A topuszkói ciszterci apáti méltóságot (1399–1405) követően a szentmártonhegyi (pannonhalmi) monostort irányította (1405–1406), majd pedig a püspökségek következtek sorra: Veszprém (1406–1410), Pécs (1410–1421), végül Zágráb (1421–1433). 1423-tól kommandátorként a garábi (bélai) bencés monostor javadalmát is élvezte. Öccse, Henrik 1395-ben a trieri egyházmegyében lévő Tholey bencés monostor tagja lett, majd Magyarországra érkezve először a garamszentbenedeki (1406–1407), majd a kolozsmonostori (1407–1421) apátságok élén állt, végül pedig pécsi püspökké nevezték ki (1421–1444).⁹⁵

A magyar főpapok közül négy személy külföldön fejezte be pályafutását. Szepesi János, kalocsai érsek és György, boszniai, majd veszprémi püspök – amint fentebb említettem – Nápolyi László híve volt. Szepesi a trónkövetelővel együtt hagyta el az országot, később pedig Nápoly érseke lett (1407).⁹⁶ György szintén távozott, s egészen haláláig a római Kúriában élt.⁹⁷ Ifjabb Stibor egri püspököt az uralkodó közelebről nem ismert körülmények kö-

⁹³ Ugyanakkor érdemes leszögezni, hogy az 1380 és 1440 között működő 14 székes-, valamint 30 társaskáptalan élén álló 209 fő közül korszakunkban összesen 26 személy emelkedett főpapi székbe, amely 12,4%-os aránynak felel meg. Erre lásd: C. TÓTH s.a.

⁹⁴ SUGÁR 1984. 148–153; FÜGEDI 1965. 490; C. TÓTH 2013. 32.

⁹⁵ FEDELES 2009b. 118–123.

⁹⁶ UDVARDY 1991. 248–254.

⁹⁷ MV I/4. 37–38, 51–52, 83, 186, 210, 509; MREV II, 315.

zött megfosztotta javadalmától (1420),⁹⁸ majd ezt követően visszatért hazájába, Lengyelországba, ahol haláláig a brzezi dominikánus kolostorban élt.⁹⁹ Az Umbriából származó Andrea dei Benzi da Gualdot VI. Orbán (1378–1389) spalatói érsekké nevezte ki (1388). Amikor a város polgárai Nápolyi Lászlóhoz csatlakoztak, a főpap Zsigmond királyhoz menekült Magyarországra (1402).¹⁰⁰ A magyar uralkodóhoz lojális, megbízható klerikus az egri püspökség általános helynökeként (1405–1412), Theba címzetes érsekeként (1410–1413) *suffraganeusként* tevékenykedett, majd a kalocsai érsekség élére került (1416–1419), pályafutását pedig Sion püspökeként (1418–1437) fejezte be.¹⁰¹

Összegzés

Luxemburgi Zsigmond halálát követően, 1438 elején Dominis János zenggi püspök, a Szentszék diplomatájaként egy részletes követutasítással ellátva kelt útra Bolognából a magyar királlyá választott Habsburg Alberthez (1438–1439). A IV. Jenő pápa és a bíborosi kollégium által összeállított irat Zsigmond magyar egyházpolitikáját a pápaság nézőpontjából ábrázolta, s egyszersmind komoly kritikát fogalmazott meg a néhai császár intézkedéseivel szemben. Mivel a magyar egyház a legnagyobb szolgaságban van – olvasható az említett feljegyzésben –, amelyet maga Zsigmond király rakott rá, aki hadjáratot indított a mondott egyház valamennyi joga és szabadsága ellen, így Magyarországon az egyháziak rosszabb helyzetben vannak, mint a zsidók voltak a fáraók alatt. Éppen ezért a pápa követe útján Albert királyt arra kívánta ösztönözni, hogy állítsa vissza a magyar egyház régi szabadságát.¹⁰²

⁹⁸ 1420. V. 1-jén szarvaskői várnagyának Boroszlóából a következőket írta: „quia dominus noster Sigismundus rex absque iuris [...] in ecclesie episcopali nostri Agriensis spolia manu violentia spoliavit nulla culpam infendo, ubi sacrilegia [...]” – MNL OL DL 96 987.

⁹⁹ DVOŘÁKOVÁ 2009. 375–376.

¹⁰⁰ „Quod aliqui nobiles verberaverint dominum Andream archiepiscopum [...] cum baculis insequendo ipsum, ez verberando a platea usque ad archiepiscopatum” – BELLWALD 1957. 30.

¹⁰¹ UDVARDY 1991. 262–266; BELLWALD 1957; BEINHOFF 1995. 256–258.

¹⁰² „Deinde: quoniam dicte ecclesie Hungarie habent maximum servitutem et a socero impositam, circa contributionem gentium ad exercitus contra omnem dispositionem iuris et privilegia libertatum dictarum ecclesiarum, ita ut iam in Hungaria status ecclesiasticus in deteriori conditione consistat, quam sub Pharaone quodam fuerit: ideo insistet apud ipsum principem, ut dicte servitutes omnino tollantur, in quo maxime ampliabit famam virtutis sue etc. Recommittat sibi generaliter et ut expedierit particulariter facta ecclesiarum, informatum et adiutus ab his prelati, qui libertatem ecclesiasticam desiderant, et his operam

Egy kortárs krónikás Dietrich von Nieheim – többek között – IX. Bonifác pápa és Zsigmond király ellentétéről is beszámolt *Viridarium imperatorum et regum romanorum* (1411) című munkájában. A krónikás állítása szerint, Zsigmond a pápa ellene irányuló és folyamatosan növekvő gyűlölete miatt magához vonta a *spiritualiat*, s hosszú időn keresztül ő maga rendelkezett országa főpapi székeinek, s más egyházi javadalmainak betöltéséről.¹⁰³ A szerző a nagy nyugati egyházszakadást tárgyaló, *De schismate* (1409–1410) című művében pedig még plasztikusabban fogalmazott: Zsigmond az 1403-as lázadás levezését követően „Magyarországon a székesegyházakat, az egyházakat és a monastorokat, valamint minden egyházi javadalmat annak adja, akinek akarja.”¹⁰⁴

Összefoglalóan megállapítható tehát, hogy a IX. Bonifáccal történő összetűzést, majd szakítást követő időszakban Zsigmond a magyar főpapi székeket rendszeresen anélkül töltötte be, hogy a pápa a király jelöltjeit elismerte volna. Mindez megfordítva is érvényes, ugyanis a pápa szintén kinvezett olyan személyeket a magyar érsekségek, püspökségek élére, akiket az uralkodó soha nem fogadott el, amint ezt a többször említett György veszprémi püspök esete szemlélteti. Az uralkodónak tehát sikerült a Magyar Királyság területén a pápaságtól független egyházi személyzeti politikát megvalósítania. A *placetum regium* (1404) és a konstanzi bulla (1417) – amint láttuk – a Zsigmond által következetesen kimunkált királyi főkegyúri jog rendszerében, s annak gyakorlatában egyaránt központi szerepet játszott. Ez a szisztéma pedig a későbbiekben sem változott, a magyar uralkodók 1526-ig (sőt az azt követő évszázadokban is) a *ius supremi patronatus* alapján saját jelöltjeiket juttathatták egyházi javadalmakhoz.¹⁰⁵

dabit, ut ecclesie ille favore ipsius principis in meliorem statum reducantur, sed ita modeste et circumspecte, ut in hoc principio et deo satisfacere possit et principem, qui nobis utilis esse poterit, non offendat.” – CE II, 364.

¹⁰³ „Et paulatim adactis dictis rancoribus propter ea dicti pontificis dictus Sigismundus ad se traxit omnia spiritualia, quoad provisionem episcopatum et aliorum ecclesiasticorum titulorum disponendo de illis extunc per multos annos, quibus voluit, et prout placebat eidem” – NIEHEIM 1956. 95.

¹⁰⁴ „Sed ipse Sigismundus postea cathedrales, ecclesias et monasteria, necnon omnia beneficia ecclesiastica in Hungaria dedit, quibus voluit.” – NIEHEIM 1535. 94.

¹⁰⁵ Erre lásd FRAKNÓI 1895; TUSOR 2014.

Függelék

A magyar főpapok adattára (1387–1437)

Rövidítések

a) = származás, b) = egyetemi tanulmányok, c) = további egyházi javadalmak, d) = uralkodói szolgálat, e) = egyéb; F. = források, I. = Irodalom

Esztergomi érsekek

■ KANIZSAI JÁNOS

1387. X. 9.– 1418. V. 3.

a) báró

b) Padova (1374–1379)

c) esztergomi nagyprépost (1384), egri püspök (1384–1387)

d) királynéi káplán (1367–1374); királynéi főkancellár (1387–1395), királyi főkancellár (1387–1403); birodalmi kancellár (1411–1418), királyi helytartó (1414–1418)

e) *legatus natus* és primás (1395–1418); Nápolyi László támogatója, a trónkövetelőt ő koronázta meg; részt vett a Konstanzi Zsinaton

F.: Cameralia I, 96, 491, 525, 534a, 535, 544, 554, 558, 563. sz.; ZsO VI, 1968. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 78, 465; KOLLÁNYI 1900. 67; FÜGEDI 1965. 489; SUGÁR 1984. 125–129; ENGEL 1996. I, 64; BEKE 2003. 196–200; KÖRMENDY 2007. 180; KONDOR 2013; C. TÓTH 2013. 38; C. TÓTH 2014b. 313.; C. TÓTH 2018. 238.

Üresedés 1418. VI. 26.–1423. VII. 27.

■ PÁLÓCI GYÖRGY

1423. IX. 3–6.– 1439. VII. 5–11.

a) nemes → családja Zsigmond új arisztokráciájához tartozott

b) Krakó (1408), Bécs (1409–1412)

- c) szepesi prépost (1409–1419), erdélyi püspök (1419–1423)
 d) diplomáciai feladatok (1419); főkancellár (1438–1439)
 e) *legatus natus* és primás; Zsigmond király holttestét ő kísérte a váradi székesegyházba

F.: Cameralia I, 149, 157, 592, 598, 607, 608, 614, 615, 616, 617, 622, 623. sz., II, 846. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 465, 493, II, 242; TEMESVÁRY 1922. 310–321; FÜGEDI 1965. 489; ENGEL 1996. I, 64, 70; BEKE 2003. 201–203; TÜSKÉS 2008. 79 (806. sz.); JAKUBINYI 2010. 26 (29. sz.); C. TÖRÖK 2011. 166–167; C. TÓTH 2003. 896, C. TÓTH 2013. 68; C. TÓTH 2015. 112.; HARASZTI–KELÉNYI–SZÖGI 2017. 82–83 (297. sz.)

Kalocsa–bácsi érsekek

■ LUDWIG VON HELFENSTEIN

1383. I. 11.–1391. IV. 29.

- a) külföldi, bajor grófi család sarja
 b) ismeretlen egyetemen tanult
 c) pécsi (1381–1383) és váci (1381) kanonok
 d–e) –

F.: Cameralia I, 102, 118, 142. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 197; ENGEL 1996. I, 65; UDVARDY 1991. 243–244; FEDELES 2012. 362 (138. sz.).

■ PELSŐCI BEBEK MIKLÓS

1392. III. 10.–1399. XI. 28.

- a) báró
 b) Bécs (1387)
 c) császári (1387–1388), erdélyi (1388) és egri (1390–1392) prépost
 d–e) –

F.: MNL OL DL 89 547; ZsO I, 633. sz.; Cameralia I, 102, 118, 142, 506, 506a, 513. sz.; I.: ENGEL 1996. I, 65; UDVARDY 1991. 245–247; TÜSKÉS 2008. 54 (234. sz.); C. TÓTH 2013. 30, 33, 37.

Üresedés 1400. III. 29.–1401. IV. 27.

■ **SZEPESI JÁNOS**

1401. III. 29.–1403. VI. 29.

- a) nemes
- b) Padova (1379), *doctor utriusque iuris*
- c) erdélyi kanonok és dobokai főesperes (1387–1393), egri püspök (1394–1397), nápolyi érsek (1407–1409)
- d) királyi kápolnaispán (1387–1395) és titkos kancellár (1392–1396)
- e) Nápolyi László híve, 1403-ban a trónkövetelővel elhagyta az országot

F.: MVH IV, 313; Cameralia I, 110, 118, 142, 514a, 557. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 360; PÓR 1897. 786–795; ENGEL 1996. I, 65; UDVARDY 1991. 248–254; C. TÓTH 2009. 46.; C. TÓTH 2018. 239.

Üresedés 1403. IX. 06.–1408. XI. 14.

■ **MIKLÓS**

1408. XII. 19.–1410. V. 29.

a–e) ?

I.: EUBEL 1913–1978. I, 360; ENGEL 1996. I, 65; UDVARDY 1991. 258–259.

Üresedés 1410. VI. 24.–1415. XI. 26.

■ **ANDREA DEI BENZI DA GUALDO**

1416. III.–1419. IV. 24.

- a) külföldi, umbriai származású
- b) Róma (?), Perugia (?), *doctor legum*
- c) Piaggeben templomigazgató (1388 előtt), spalatói érsek (1388–1412), az egri püspökség általános helynöke (1405–1412), thébai címzetes érsek (1410–1413), sioni püspök (1418–1437)
- d) különböző diplomáciai küldetések Itália területére (1407–1418)
- e) a Magyar Királyság területére kinevezett nagypenitenciárius (1409) és pápai kollektor (1410)

F.: Cameralia I, 144, 164, II, 1188. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 197, 442; FÜGEDI 1965. 487; ENGEL 1996. I, 65; UDVARDY 1991. 262–266; BELLWALD 1957; BEINHOF 1995. 256–258.

Üresedés 1419. IV. 28.–1421. 07. 13.

■ **CARNINO DI RINIERI SCOLARI**

1420. XI. 20.–1422. XI. 20.

- a) külföldi, firenzei polgár
- b) Itália (*per nonnulla tempore studuit in iure canonico*)
- c) váradi kanonok (1420); a kalocsa–bácsi érsekség adminisztrátora (1420–1421)
- d) –
- e) Filippo Scolari unokaöccse

F.: LUKCSICS 1931–1938. I, 241., 752. sz.; Cameralia I, 154, 595. sz.; ZsO VII, 2372. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 197; ÉRDUJHELYI 1899; ENGEL 1996. I, 65; UDVARDY 1991. 267–272; ARANY 2007. 531; FEDELES—PRAJDA 2014. 375.

Üresedés 1423. IV. 03.–1425. III. 27.

■ **GIOVANNI DI ANDREA BUONDELMONTI**

1425. VI. 8.–1435. III. 12. és 1438. VII. 13.–1447. IX. 13.

- a) külföldi, firenzei polgár
- b) Padova (1411)
- c) Benedek-rendi szerzetes az itáliai Pratagliaban (1410 előtt), a pécsváradi Benedek-rendi monostor apátja (1410–1424)
- d) –
- e) Filippo Scolari rokona; 1435–1437 között fogságban (*Iohannes archiepiscopus Colocensis, qui per comitem Ciliae captivus detentus est*)

F.: LUKCSICS 1931–1938. I, 473–478. sz.; Cameralia I, 141, 161, 627, 627a, 630. sz., II, 866, 871. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 197, II. 132; FRAKNÓI 1901–1903. II, 27–28; FÜGEDI 1965. 487; ENGEL 1996. I, 66; UDVARDY 1991. 273–282; TEKE 1995. 210; ARANY 2007. 495–496; ARANY 2009. 174–175; FEDELES—PRAJDA 2014. 374–375.; C. TÓTH 2017. 34.

Boszniai püspökök

■ GYÖRGY

1383. I. 11.–1387. IX. 26.

- a) valószínűleg külföldi származású
- b) –
- c) IX. Bonifác pápa által provideált: győri prépost (1397), a zalavári Benedek-rendi apátság kommandátora (1400) – ténylegesen nem foglalta el egyik javadalmat sem; XII. Gergely pápa által kinevezett veszprémi püspök (1407–1410) – a méltóságot nem tudta elfoglalni
- d) –
- e) Nápolyi László trónkövetelő híve, Zsigmond király javadalmától megfosztotta; évtizedekig a római Kúriában tarózkodott; 1424-ben hunyt el

F.: MV I/4. 37–38, 51–52, 83, 186, 210, 509; MREV II, 315; ZsO I, 5054. sz.; MVC I, Nr. 450, Cameralia I, 126, 143, 553. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 142, 524; FRAKNÓI 1899. 15; ENGEL 1996. I, 66; C. TÓTH 2011. 405.

■ LISZKÓI JÁNOS

1387. X. 17.–1408. I. 23.

- a) nemes
- b–e) –

F.: Cameralia I, 97, 530a, 532–533. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 142;; ENGEL 1996. I, 66; ENGEL 1998. 68–69.

Üresedés 1408. VII. 12.–1410. V. 29.

■ SZÁNTÓI LACK BENEDEK

1410. VI. 7.–1426. I. 24.

- a) nemes → családja Zsigmond új arisztokráciájához tartozott
- b–e) –

F.: Cameralia I, 139. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 142;; ENGEL 1996. I, 66; HODINKA 1898. 90.

Üresedés 1426. VIII. 2.–X. 25.

■ **KUSALYI JAKCS DÉNES**

1427. III. 4.–IV. 11.

a) báró

b) Bécs (1404, 1414): szabad művészetek, kánonjog

c) váradi kanonok (1405–1427); szebeni prépost (1404); szatmári főesperes (1416); váradi éneklőkanonok (1427); váradi püspök (1427–1432)

d–e) –

F: Cameralia I, 170–171, 631, 636–637, II. 765, 826, 1162–1163. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 142, 515, II. 262; BUNYITAY 1883–1935. I, 249–256; FÜGEDI 1965. 488; ENGEL 1996. I, 66, 77; C. TÓTH 2013. 61.

■ **BEZZAI JÓZSEF**

1428. III. 15.–1442. VIII. 16.

a–b) ?

c) lévai plébános

d–e) –

F: Cameralia I, 173, 634, 640–641, II. 763, 767, 864, 872, 874. sz.; I.: HODINKA 1898. 90–91; EUBEL 1913–1978. I, 142; ENGEL 1996. I, 67.

Csanádi püspökök

■ **JÁNOS**

1380. VII. 23.–1395. V. 4.

a–e) ?

F: Cameralia I, 94. sz.; Lit.: EUBEL 1913–1978. I, 179–180; JUHÁSZ 1930–1947. IV, 10–21; ENGEL 1996. I, 68.

■ **ÓRÉVI LUKÁCS**

1395. X. 6.–1397. II. 25.

- a) nemes
- b) –
- c) óbudai prépost (1388–1406), váradi püspök (1397–1406)
- d) királynéi titkos kancellár (1388–1395)
- e) az óbudai *studium generale* kancellárja (1395), diplomáciai küldetés a római Kúriában; Nápolyi László párthíve

F.: MV I/3. 310; Cameralia I, 111, 114., 514a, 518, 521, 538, 548, 561–562, 567. sz.; I.: BUNYITAY 1883–1935. I, 217–224; EUBEL 1913–1978. I, 180, 515; JUHÁSZ 1930–1947. IV, 22–28; ENGEL 1996. I, 68, 76; C. TÓTH 2013. 25.; C. TÓTH 2018. 239.

■ **ROZSÁLYI GERGELY**

1397. IX. 12.–1402. VIII.27.

- a) nemes
- b) ?
- c) szerémi püspök (1394–1397)
- d) –
- e) ciszterci szerzetes (?)

F.: Cameralia I, 108, 129, 509, 522, 534. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 180, 454; JUHÁSZ 1930–1947. IV, 29–38; ENGEL 1996. I, 68, 74; C. TÓTH 2013. 25.

■ **MARCALI DÓZSA**

1405. IV. 15.–1422. XI. 20.

- a) báró
- b) ?
- c) a pannonhalmi Benedek-rendi apátság kommandátora (1399–1404)
- d) királyi káplán (vor 1403)
- e) ferences szerzetes; Marcali László testvére

F.: LUKCSICS 1931–1938. I, 39. sz.; MNL OL DL 111 118; I.: EUBEL 1913–1978. I, 180; JUHÁSZ 1930–1947. IV, 39–63; ENGEL 1996. I, 68.

■ **MARCALI LÁSZLÓ**

1423. IV. 3.–1434. IV. 23.

- a) báró
- b) Bécs (1417–1419): szabad művészetek, kánonjog
- c) csanádi prépost (1417–1423)
- d) –
- e) Marcali Dózsa testvére

F.: Cameralia I, 156, II. 829. sz.; MNL OL DL 111 118; I.: EUBEL 1913–1978. I, 180, II, 124; JUHÁSZ 1930–1947. IV, 65–86; ENGEL 1996. I, 68; TÜSKÉS 2008. 100. (1339. sz.); C. TÓTH 2013. 28; G. TÓTH 2014. 237–238.

Üresedés 1434. VII. 25.–1437. IX. 05.

Egri püspökök

■ **KANIZSAI JÁNOS**

1384. VIII. 27.–1387. XI. 13.

- a–e) Lásd fentebb!

■ **POMÁZI CIKÓ ISTVÁN**

1387. XI. 27.–1399. XII. 13.

- a) nemes
- b) –
- c) budafelhévízi (1374), majd váradi (1386–1388) prépost
- d–e) –

F.: Cameralia I, 98. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 142; SUGÁR 1984. 130–134; ENGEL 1996. I, 68; C. TÓTH 2013. 67.

■ **LUDÁNYI TAMÁS**

1400. III. 29.–1403. X. 15. és 1422. X. 12.–1424. VI. 8.

- a) nemes
- b) –
- c) a péterváradai ciszterci apátság kormányzója (1391–1400); szerémi püspök (1397–1400)
- d) macsói bán (1402–1403)
- e) Nápolyi László párthíve; az 1403-as lázadás leverését követően Lengyelországba menekült; később Zsigmondtól amnesztiát kapott

F.: ASV Cam. Ap. Oblig. et Sol. vol. 52, fol. CDH X/5. 471; Cameralia I, 117, 129, 555–556. sz.; WINDECKE 1893. 19.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 78, 454; SUGÁR 1984. 135–140, 145–147; FÜGEDI 1965. 489; ENGEL 1996. I, 68–69, 74.

Üresedés 1403. IX. 06.–1411. I. 25.

■ **IFJ. STIBORICI STIBOR**

1411. III. 19.–1420. VIII. 10.

- a) külföldi, lengyel
- b) Prága (1392); *baccalaureus in decretis*
- c) plocki kanonok (1430)
- d) –
- e) Stibor erdélyi vajda unokaöccse; részt vett a Konsatnzi Zsinaton; Zsigmond király ismeretlen okból megfosztotta püspöki méltóságától; életét Lengyelországban fejezte be

F.: Cameralia I, 140. sz.; MNL OL DL 96 987; I.: EUBEL 1913–1978. I, 78; SUGÁR 1984. 141–144; FÜGEDI 1965. 490; ENGEL 1996. I, 69; SROKA 2000. 177–180; DVOŘÁKOVÁ 2002. 392; DVOŘÁKOVÁ 2009. 374–376.

Üresedés 1420. X. 13.–1422. VII. 10.

■ **ROZGONYI PÉTER**

1425. VII. 29.–1438. IX. 8.

- a) báró
- b) Bécs (1395)
- c) esztergomi (1395) és fehérvári (1401) kanonok; hántai (1402–1411), majd dömösi (1411–1417) prépost; veszprémi püspök (1417–1425)
- d) –
- e) Rozgonyi Simon testvére

F.: Cameralia I, 160, 165, 610, 618, 620, II, 842–843, 845, 1177a. sz.; MNL OL DL 10 604; CDH X/5 791–801; GUTHEIL 2007. 193–197; VVO 370–371; FRAKNÓI 1899. 14–16; I.: EUBEL 1913–1978. I, 78; 524; SUGÁR 1984. 148–153; FÜGEDI 1965. 490; ENGEL 1996. I, 69, 78; KÖRMENDY 2007. 182 (60.); C. TÓTH 2013. 32; Tüskés 2008. 64 (474. sz.).

Erdélyi püspökök

■ **ÓNODI CUDAR IMRE**

1386. V. 28.–1389. I. 18.

- a) báró
- b) Prága (1367), Padova (1386?), *magister in artibus, in iure canonico studet*
- c) kalocsai (1361–1371), majd fehérvári (1371–1375) prépost; erdélyi kanonok és szatmári főesperes (1366–1367); pécsi, csanádi és egri (1369–1371) kanonok; váradi (1376–1378), egri (1378–1384) és imolai (1384–1386) püspök
- d) dilomáciai küldetésben Franciaországban (1374), és Lengyelországban (1383)
- e) –

F.: Cameralia I, 82, 88, 90, 98, 488. sz.; MVH I/1. 479; MREV II, 205; I.: EUBEL 1913–1978. I, 78; 284, 492, 515; SUGÁR 1984. 121–124; TEMESVÁRY 1922. 211–232; ENGEL 1996. I, 68, 70, 76, 83; FEDELES 2012. 335–336; JAKUBINYI 2010. 25 (22. sz.); G. TÓTH 2014. 200–201.; HARASZTI–KELÉNYI–SZÖGI 2017. 43–44. (6. sz.).

■ **KNOLL PÉTER**

1389. VI. 14.–1391. VII. 21.

- a) nemes
- b) *licentiatius in decretis*
- c) scenth plébános (1380); az egri székesegyház Szent Mihály oltárának igazgatója (*ad latus ecclesie Agriensis, in castro Agriensis*) (1382); egri kanonok és patai főesperes (1383–1387); dömösi prapost (1387/1388?–1389);
- d) titkos kancellár (1388–1389)
- e) egri püspöki vikárius (1380–1384);

E: BÓNIS 1997. 1447–1448, 1453–1458. sz.; Cameralia I, 77, 100, 464, 473, 480, 496, 500. sz.; CDRH X/2. 46–47; MVH I/1, 454–520; MREV IV, 357; MNL OL DL 70 189, 60 399, 6984; I.: EUBEL 1913–1978. I, 492; TEMESVÁRY 1922. 233–245; KOVÁCS 1987. 54; ENGEL 1996. I, 70, 90; C. TÓTH 2013. 32.; FEDELES 2017. 82.

■ **JÁNOKI DEMETER**

1391. XII. 22.–1395. V. 4.

- a) nemes
- b) –
- c) esztergomi kanonok és barsi főesperes (1351–1378); csázmai prépost és zágrábi kanonok (1385–1387); nyitrai (1387) és veszprémi (1387–1392, 1395–1398) püspök
- d) diplomácia küldetés Velencében (1387)
- e) esztergomi érseki helynök (1375–1377); a római Kúriában *procurator*ként mutahtaó ki (1367–1377)

E: BOSSÁNYI 1916–1918. I, 228–229; Cameralia I, 70, 71, 77, 88, 95, 113, II, 1016, 1028. sz.; MNL DF 273 845; MNL OL DL 6397;; I.: EUBEL 1913–1978. I, 492, 524; KOLLÁNYI 1900. 55–56; TEMESVÁRY 1922. 246–255; ENGEL 1996. I, 70, 72, 78; C. TÓTH 2013. 30.

■ **MATERNUS**

1395. IV. 3.–1399. XI. 20.

- a) külföldi, stendali származású (Sachsen–Anhalt)
- b) –

- c) a stendali Szent Miklós-templom Szent Maternus oltárának vikáriusa (1399 előtt); váradi prépost (1388–1391)
d–e) ?

F.: Cameralia I, 104, 112–113, 121, 126, 505, 511, 527, 529, 542–543. sz.; MVH I/4, 107; MREV II, 300. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 492–493, 524; BUNYITAY 1883–1935. II, 47–48; TEMESVÁRY 1922. 256–269; ENGEL 1996. I, 70, 78; C. TÓTH 2013. 67.

■ **MIKLÓS, ALBERT FIA**

1400. IV. 7.–1401. IV.27.

- a) külföldi, lengyel
b) –
c) plocki kanonok (1398); szebeni prépost (1398–1400)
d –
e) a polgárháború során ölték meg

F.: ASV Cam. Ap. Oblig. et Sol. vol. 52, fol. 156rv; Cameralia I, 121, 124. sz.; MVH I/4, 65, 192–194; NIEHEIM 1956. 98–99; I.: EUBEL 1913–1978. I, 493; TEMESVÁRY 1922. 270–278; FÜGEDI 1965. 489; ENGEL 1996. I, 70; SROKA 2000. 176–177; JAKUBINYI 2010. 25. (26. sz.); C. TÓTH 2013. 60.

■ **ÚPORI ISTVÁN**

1401. VIII. 7.–1419. V. 23.

- a) nemes
b) *magister in artibus, in iure canonico studens*
c) váradi éneklőkanonok (1374–1392); titeli prépost (1390–1401); esztergomi kanonok (1392)
d) királyi titkoskancellár (1397–1401)
e) Nápolyi László híve; IX. Bonifác pápa a szerémi püspökségre helyezte át (1402), azonban a méltóságot nem tudta elfoglalni

F.: Cameralia I, 121–122, 124, 559, 565, 574. sz.; MVH I/3, 207–208, I/4. 407–408; I.: EUBEL 1913–1978. I, 493; TEMESVÁRY 1922. 279–285, 299–309; FÜGEDI 1965. 491; ENGEL 1996. I, 70; JAKUBINYI 2010. 25. (26. sz.); C. TÓTH 2013. 64.

■ **PÁLÓCI GYÖRGY**

1419. VII. 31.– 1423. X. 28.

a–e) Lásd fentebb!

■ **CSANÁDI BALÁZS**

1424. I. 8.–1427. V. 25.

a) nemes

b) Bécs (1419): szabad művészetek, kánonjog

c) erdélyi (1411, majd egri (1424) kanonok; csanádi prépost (1423)

d) –

e) Marcali László erdélyi prépost káplánja (1419)

F: Cameralia I, 158–159, 609, 611–612. sz.; ZsO XI, 20. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 493; TEMESVÁRY 1922. 322; FÜGEDI 1965. 491; ENGEL 1996. I, 70; JAKUBINYI 2010. 26. (30. sz.); C. TÓTH 2013. 29; G. TÓTH 2014. 202–203; Tüskés 2008. 104. (1426. sz.)

■ **VÁRASKESZI LÉPES GYÖRGY**

1427. X. 6.–1442. III. 10.

a) nemes

b) Bécs (1395)

c) erdélyi prépost (1402–1427)

d) királyi káplán (1411)

e) az oszmánok ellen vívott marosszentimrei csatában hunyt el (1442)

F: Cameralia I, 172, 632, 635, II, 764, 855. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 493, II, 254; TEMESVÁRY 1922. 329–353; FÜGEDI 1965. 489; ENGEL 1996. I, 71; JAKUBINYI 2010. 26. (31. sz.); C. TÓTH 2013. 37; Tüskés 2008. 63 (452. sz.).

Győri püspökök

■ HÉDERVÁRI JÁNOS

1386. XI. 26.–1415. XI. 26.

- a) báró
- b) –
- c) győri kanonok és locsmándi főesperes (1373–1377); esztergomi és budafelhévízi stefanita ispotályos mester (*magister hospitalis*) (1377); vránai johannita perjel
- d) –
- e) Nápolyi László ellenkirály párthíve

F.: Cameralia I, 92, 145, 492, 495, 499. sz.; MREV II, 294. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 282; BEDY 1938. 315; FÜGEDI 1965. 488; ENGEL 1996. I, 71, 81; CSÓKA 2000. 33; C. TÓTH 2016.

Üresedés 1415. XII. 19.–1417. VIII. 21.

■ MOLNÁRI KELEMEN

1417. XI. 25.–1438. IX. 19.

- a) nemes
- b) Krakkó (1406): szabad művészetek
- c) a győri Szent Adalbert társaskáptalan prépostja (1412); csanádi prépost (1414–1417)
- d) a királyi kancellári ítélmestere (1404–1419); a király képviselője a bázeli zsinaton (1433); királyi vikárius (1430–1434)
- e) 1429-ben egyházmegyei zsinatot tartott

F.: Cameralia I, 145, 578–580a, 584–585, II, 1189, 1200. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 282, II, 167; FÜGEDI 1965. 489; ENGEL 1996. I, 71; CSÓKA 2000. 33; C. TÓTH 2013. 72; G. TÓTH 2014. 249–250; HARASZTI–KELÉNYI–SZÖGI 2017. 79 (271. sz.).

Nyitrai püspökök

■ JÁNOKI DEMETER

1387. VIII. 22.–IX. 26.

a–e) Lásd fentebb!

■ GERGELY

1387. X. 17.–1392. III. 14.

a–e) ?

E: Cameralia I, 99. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 368; ENGEL 1996. I, 72.

■ KÁPOLNAI MIHÁLY

1393. III. 10.–1399. III. 27.

a) nemes

b) –

c) titeli prépost (1383–1389); veszprémi püspök (1399–1402)

d) királyi (1383–1393) és királynéi sáfár (1389–1393)

e) –

E: Cameralia I, 107, 126, 512, 519, 523, 540–541, 545–547, 551, 553. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 368; ENGEL 1996. I, 72; C. TÓTH 2013. 64.; C. TÓTH 2018. 246.

■ PÉTER

1399. XI. 20.–1405. IV. 15.

a) külföldi, lengyel (*polonus*)b) *baccalaureus in decretis*

c) besztercei plébános (1399)

d–e) –

E: ASV Cam. Ap. Oblig. et Sol. vol. 52, fol. 137r; CDH X/4, 253; Cameralia I, 130, 539. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 368; FÜGEDI 1965. 489; ENGEL 1996. I, 72; SROKA 2000. 174–176.

■ **HINKO**

1405. XI. 20.–1428. V. 27.

- a) külföldi, cseh (*bohemus*)
- b) –
- c) a zobori Benedek-rendi apátság kormendátora (1400–1428)
- e) –

F.: Cameralia I, 130, 573, 575–577, II, 1183. sz.; CDH X/4, 253; I.: EUBEL 1913–1978. I, 368; PRT XII/B, 414–415; ENGEL 1996. I, 72.

■ **BERZEVICI GYÖRGY**

1429. IV. 3.–1437. XI. 5.

- a) báró
- b) –
- c) pozsegai prépost (1429); a zobori Benedek-rendi monostor kormendátora (1430)
- d–e) –

F.: Cameralia I, 176, 645, II, 770, 828, 1183, 1185. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 368, II, 204; PRT XII/B, 415; ENGEL 1996. I, 72; C. TÓTH 2013. 57.

Pécsi püspökök

■ **ALSÁNI BÁLINT**

1374. XI. 11.–1408. XI. 19.

- a) báró
- b) Bologna (1348 előtt), *doctor decretorum*
- c) veszprémi kanonok (1352); esztergomi olvasókanonok (1353)
- d) I. Lajos király káplánja; királyi alkancellár (1373–1376); különböző diplomáciai feladatok Itáliában (1378–1381, 1407); helytartó (1393–1394)
- e) a pécsi *studium generale* kancellárja; a *Santa Sabina* római tituláris bazilika bíborosa (1384); sírköve Pécssett

F.: Cameralia I, 81, 475, 478, 482, II, 1029. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 25, 410; ENGEL 1996. I, 73; KÖRMENDY 2007. 177 (37. sz.); FEDELES 2009b. 112–116; FEDELES–KOSZTA 2011. 106–111.

Üresedés 1408-. XII. 19.–1410. III. 29.

■ **ALBENI JÁNOS**

1410. IV. 13.–1421. VII. 13.

a) külföldi, rheinland–pfalzi nemes

b) –

c) a hornbachi Benedek-rendi apátság szerzetese; a topuszkói ciszterci monostor kommandátora (1399–1405); pannonhalmi apát (1405–1406); korábban veszprémi (1406–1410), később pedig zágrábi (1421–1433) püspök; a garábi (bélai) Benedek-rendi monostor kommandátora (1422–1433)

d) királynéi kancellár (1409); királyi főkancellár (1420–1433); német királyi kancellár (1424–1433)

e) Benedek-rendi szerzetes; Eberhard zágrábi püspök unokaöccse, Albeni Henrik pécsi püspök testvére

F.: Cameralia I, 135, 153, 155, 597, 600, 604, 619, 625, II, 831, 851. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 410, 431; ENGEL 1996. I, 73, 79; FEDELES 2009a. 121–123; FEDELES 2009b. 118–120; FEDELES–KOSZTA 2011. 114–117.

■ **ALBENI HENRIK**

1421. VII. 14.–1444. II. 22.

a) külföldi, rheinland–pfalzi nemes

b) Heidelberg (1395): szabad művészetek

c) a tholey-i Benedek-rendi monostor szerzetese; a garamszentbenedeki (1406–1407), majd a kolozsmonostori (1407–1421) Benedek-rendi monostor apátja

d) a király képviselője a bázeli zsnaton (1433)

e) Benedek-rendi szerzetes; Eberhard zágrábi püspök unokaöccse, Albeni János pécsi püspök testvére; sírköve Pécssett

F.: Cameralia I, 52, 188, 580b–582, 596, 601, 603, 661, II, 857, 1169. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 431; ENGEL 1996. I, 73; FEDELES 2009a. 124–129; FEDELES 2009b. 120–123; FEDELES–KOSZTA 2011. 117–123.

Szerémi püspökök

■ JÁNOS, ANDRÁS FIA

1376. V. 29.–1392. III. 14.

a) ?

b) Padova (1359)

c) a pozsonyi Szent László-kápolna igazgatója; vespérmi olvasókanonok (1341–1373); váradi kanonok (1348); az esztergom-szentgyörgymezei társaskáptalan prépostja (1352–1375)

d)

e) a veszprémi püspök káplánja (1348); esztergomi általános helynök (1373); pápai káplán (1374)

F.: BOSSÁNYI 1916–1918. I, 371. sz.; Cameralia I, 70–71, 82a, 483, II, 998b, 1017a, 1028, 1030. sz.; MREV II, 131–132. sz.; VR 342. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 454; ENGEL 1996. I, 74; KOLLÁNYI 1900. 56; KÖRMENDY 2007. 178 (40. sz.).

■ ROZSÁLYI GERGELY

1393. IV. 26.–1397. IX. 12.

a–e) Lásd fentebb!

■ LUDÁNYI TAMÁS

1397. XII. 8.–1400. III. 29.

a–e) Lásd fentebb!

Üresedés 1401. II. 17.–1407. V. 23.

■ PÁL, FARKAS FIA

1407. V. 23.–1410. V. 29.

a–e) ?

F.: Cameralia I, 129. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 454; ENGEL 1996. I, 74.

Üresedés 1410. VI. 24.–1419. IV. 28.

■ **FERENC**

1419. VIII. 22. *episcopus electus*

a–e) ?

F: MNL OL DL 100 843; I.: EUBEL 1913–1978. I, 454; ENGEL 1996. I, 74.

■ **SZALÁNKEMÉNI MIKOLA JAKAB**

1419. XII. 8.–1457. III.21.

a) nemes

b) Prága (1418): szabad művészetek

c–e) ?

F: Cameralia I, 590, 594. sz.; ZsO VI, 2362. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 454; ENGEL 1996. I, 74.

Váci püspökök

■ **PÉTER, VILMOS FIA**

1377. III. 13.–1400. III. 29.

a) erdélyi szász polgár (?)

b) –

c) a besztercei Szent Miklós plébániatemplom igazgatója (1375–1376)

d) királyi káplán (*capellanus specialis regis*) (1375)

e) Nápolyi László trónkövetelő párthíve

F: Cameralia I, 119. sz.; THEINER 1863. I, 312; I.: EUBEL 1913–1978. I, 512; CHOBOT 1917. II, 499–501; ENGEL 1996. I, 75.

■ **MIKLÓS**

1401. III. 29.–1405. IV. 15.

- a) ?
- b) –
- c) korbáviai püspök (1385–1401)
- d) –
- e) Nápolyi László trónkövetelő párthíve

F: Cameralia I, 119, 564, 568. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 208, 512; CHOBOT 1917. II, 501–503; ENGEL 1996. I, 75.

Üresedés 1405. IX. 29.–1408. I. 23.

■ **FÜLÖP**

1408. VII. 12.–1418. XII. 8.

- a–d) ?
- e) szerezetes?

F: ZsO II, 5742. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 512; CHOBOT 1917. II, 503; ENGEL 1996. I, 75.

■ **ALCSEBI MIKLÓS**

1419. VI. 4.–1430. III. 5.

- a) nemes
- b) Prága (1385): *baccalaureus artium*; Bécs (1385–1389): *magister artium*
- c) esztergomi kanonok és gömöri főesperes (1401–1406); egri és boszniai kanonok (1402–1419); fehérvári kanonok (1405–1409); a Stefanita-rend esztergomi és a budalfelhévízi házának kormányzója (1410–1424); a budai Szent Zsigmond társaskáptalan prépostja (1413–1430)
- d) királyi káplán, királyi kápolnaispán (1414–1430)
- e) –

F: Cameralia I, 148, 587, 593, 599, 602, 605–606, 613, II, 827. sz.; MREV II, 349; ZsO VII, 590. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 512, II, 216; CHOBOT 1917. II, 503–506; FÜGEDI 1965.

480; ENGEL 1996. I, 75; KÖRMENDY 2007. 183 (64.); TÜSKÉS 2008. 52. (186. sz.); C. TÓTH 2013. 26, 42, 61; C. TÓTH 2015. 95.; HARASZTI–KELÉNYI–SZÓGI 2017. 52. (74. sz.).

Üresedés 1430. IV. 10.–1437. IX. 5.

Várad püspökök

■ CUDAR JÁNOS

1383. I. 11.–1395. XI. 26.

a) nemes

b–e) –

F: Cameralia I, 490, 494. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 515; BUNYITAY 1883–1935. I, 207–212; ENGEL 1996. I, 76.

■ FARKASFALVI PÁL

1396. I. 24.–VIII. 19.

a) nemes

b–e) –

F: ASV Cam. Ap. Oblig. et Sol. vol. 52, fol. 92v–93r; Cameralia I, 516a. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 515; BUNYITAY 1883–1935. I, 215–216; ENGEL 1996. I, 76.

■ ÓRÉVI LUKÁCS

1397. III. 4.–1406. II. 26.

a–e) Lásd fentebb!

■ EBERHARD

1406. XI. 19.–1409. IX. 20.

a) külföldi, Rheinland–Pfalz területéről érkezett

b) ?

c) szebeni prépost (1393–1397); zágrábi püspök (1397–1406, 1410–1419); a pécsi püspökség kormányzója (1408–1410)

- d) szlavón és dalmát-horvát bán (1402); királyi főkancellár (1404–1419)
 e) pápai káplán (1393); az Albeni testvérek nagybátyja

F: Cameralia I, 136, 524. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 431, 515, 538; ENGEL 1996. I, 73, 76, 79; FEDELES 2009a. 117–120; FEDELES 2009b. 118–120; FEDELES–KOSZTA 2011. 111–114; C. TÓTH 2013. 60.

■ **ANDREA DI FILIPPO SCOLARI**

1409. XII. 8.–1426. I. 14.

- a) külföldi, firenzei nemes
 b) Bologna (?)
 c) zágrábi püspök (1407–1409)
 d) –
 e) Filippo Scolari unokaöccse; végrendelete (1426) fennmaradt; sírköve Váradon

F: Cameralia I, 137. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. 515, 538; BUNYITAY 1883–1935. I, 232–243; FÜGEDI 1965. 490; ENGEL 1996. I, 76, 79; ARANY 2007. 531; PRAJDA 2013.

■ **GIOVANNI DI PIERO MELANESI DA PRATO**

1426. VII. 11.–1427. III. 4.

- a) külföldi, firenzei polgár
 b) tanult jogász
 c) –
 d) Zsigmond király familiárisa (1425); diplomáciai küldetés Itáliába (1425)
 e) –

F: Cameralia I, 167, 626. sz.; RI XI, 6429. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 515; BUNYITAY 1883–1935. I, 244–248; FÜGEDI 1965. 489; ENGEL 1996. I, 76; ARANY 2007. 519; PRAJDA 2013. 29.

■ **KUSALYI JAKCS DÉNES**

1427. V. 25.–1432. V. 3.

- a–e) Lásd fentebb!

Üresedés 1432. XI. 24.–1435. X. 15.

■ **KORCSULAI JÁNOS**

1435. X. 21.–1440. IV. 10.

- a) külföldi, dalmata
- b) –
- c) császmái prépost (1428–1435), knini püspök (1427–1435)
- d) –
- e) ferences szerzetes, a boszniai ferencesek vikáriusa (1435 előtt)

F: LUKCSICS 1931–1938. II, 380–381. sz.; Cameralia I, 174, 183, II, 841, 852, 1173. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 486, II, 262; BUNYITAY 1883–1935. I, 257–261; FÜGEDI 1965. 489; ENGEL 1996. I, 77, 85; C. TÓTH 2013. 31.

Veszprémi püspökök

■ **HIMHÁZI BENEDEK**

1379. VI. 4.–1387. VII. 6.

- a) nemes
- b) Padova (1359): *studenti Padue in iure canonico*
- c) veszprémi kanonok (1359–1379); szepesi prépost (1360–1379)
- d) királyi káplán (1359); ő koronázta Zsigmondot magyar királlyá; királynéi kancellár (1380–1381), főkancellár (1387)
- e) –

F: BOSSÁNYI 1916–1918. II, 164, 212–213. sz.; Cameralia I, 95, 113, 126, II, 1071. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 524; ENGEL 1996. I, 78.; TÖRÖK 2011. 101, 162.; C. TÓTH 2018. 238.

■ **JÁNOKI DEMETER**

1387. X. 17.–1392. III. 2. és 1395. IX. 20.–1398. XI. 26.

- a–e) Lásd fentebb!

■ **MATERNUS**

1392. III. 10.–1395. V. 4.

a–e) Lásd fentebb!

■ **KÁPOLNAI MIHÁLY**

1399. IV. 26.–1402. X. 12.

a–e) Lásd fentebb!

Üresedés 1403. IX. 5.–1406. IV. 17.

■ **ALBENI JÁNOS**

1406. XI. 19.–1410. III. 29.

a–e) Lásd fentebb!

Üresedés 1410. IV. 13.–1417. VIII. 21.

■ **ROZGONYI PÉTER**

1417. VIII. 15.–1425. VI. 22.

a–e) Lásd fentebb!

■ **SZÁSZI JÁNOS**

1426. V. 8.–1428. II. 14.

a) egyházi nemes (*praedialis*)

b) –

c) pécsi kanonok (1412–1421); a pécsi székesegyház Szűz Mária oltárának igazgatója (1412); bácsi (1413–1418), majd óbudai prépost (1419–1425)

d) királyi alkancellár (1411–1425); királyi diplomata

e) az óbudai *studium generale* kancellárja (1419–1425)

▪ **ROZGONYI SIMON**

1428. VIII. 5.–1439. XII .2.

a) báró

b) Krakkó (1406–1407): *baccalaureus artium*; Bécs (1412–1413): jogi tanulmányok

c) a szepesi társaskáptalan olvasókanonokja (1397–1427); esztergomi kanonok (1412 előtt); szebeni (1412–1414), később dömösi prépost (1419–1428); egri püspök (1440–1444)

d) diplomáciai feladatok Lengyelországban (1436); királyi főkancellár (1440–1444)

e) a várnai csatában (1444) vesztette életét

F.: Cameralia I, 175, 193, 638, 643–644, II, 766, 769, 847–848, 858. sz.; I.: EUBEL 1913–1978. I, 524, II, 82; ENGEL 1996. I, 69, 78, 89; KÖRMENDY 2007. 183 (61.); Tüskés 2008. 88 (1004. sz.); Török 2011. 233; C. Tóth 2013. 32, 61; C. Tóth 2015. 95.; C. Tóth 2017. 46.; HARASZTI–KELÉNYI–SZÖGI 2017. 81–82. (292. sz.).

Zágrábi püspökök

▪ **JAN SMILO**

1386. VI. 4.–1394. I. 28.

a) külföldi, morva

b) ?

c) csanádi püspök (1380–1386)

d–e) –

F.: Cameralia I, 91, 94, 498. sz.; MHEZ V, 260, 547; I.: EUBEL 1913–1978. I, 179, 538; ENGEL 1996. I, 68, 79. Vö. JUHÁSZ 1930–1947. III, 105–110.

▪ **SZEPESI JÁNOS**

1395. II. 26.–1397. VII. 31.

a–e) Lásd fentebb!

■ **EBERHARD**

1397. VIII. 16.–1406. XI. 8. és 1409. VIII. 19.–1419. IX. 1.

a–e) Lásd fentebb!

Üresedés 1407. I. 24.–1408. XI. 14.

■ **ANDREA DI FILIPPO SCOLARI**

1408. XII. 19.–1409. VII. 25.

a–e) Lásd fentebb!

Üresedés 1419. IX. 8.–1421. VII. 13.

■ **ALBENI JÁNOS**

1420. IX. 8.–1433. III. 14.

a–e) Lásd fentebb

Rövidítések

Források

ASV	Archivio Segreto Vaticano (Città del Vaticano)
ASV Cam. Ap. Oblig. et Sol.	ASV Camera Apostolica Obligationes et Solutiones
BAV	Bibliotheca Apostolica Vaticana (Città del Vaticano)
BOSSÁNYI 1916– 1918	BOSSÁNYI Árpád: Regesta Supplicationum. (A pápai kérvénykönyvek magyar vonatkozású adatai) 1342–1394, I–II. Bp., 1916–1918.
BÓNIS 1997	BÓNIS György: Szentszéki regeszták. Iratok az egyházi bíráskodás történetéhez a középkori Magyarországon Szerk. Balogh Elemér, Bp., 1997. (Jogtörténeti Tár I/1)

- Cameralia Cameraia documenta pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae I. (Obligationes, Solutiones), II. (Visitationes, Quindennia, Rationes, Annatae, Oblig. part., Legationes, Varia, Taxae). Szerk. † Lukcsics József, Tusor Péter, Fedeles Tamás. Bp.–Róma, 2014. (Collectanea Vaticana Hungariae Classis I. Vol. 9–10)
- CDH Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I–XI, szerk. Fejér György. Buda 1829–1844.
- CDP Codex diplomaticus patrius I–VIII, szerk. Nagy Imre et alii. Győr, Bp. 1865–1891.
- CE Codex epistolaris saeculi decimi quinti II, 1382–1445, collectus opera Anatolii Lewicki. Krakowie, 1891. (Monumenta medii aevi historica res gestas poloniae illustrantia XII)
- Chronik über Sigmund Chronik über Sigmund König von Ungarn. Mitgeteilt v. Hermann Cardauns. *Forschungen zur deutschen Geschichte*, 16. (1876) 339–350.
- DRH Decreta regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301–1457, hg. v. Ferenc Döry et alii. Bp., 1976.
- FRAKNÓI 1899 FRAKNÓI Vilmos: Oklevéltár a magyar királyi kegyúri jog történetéhez. Bp., 1899.
- GUTHEIL 2007 GUTHEIL Jenő: Veszprém város okmánytára 1002–1523 Közreadja Kredics László. Veszprém, 2007. (A veszprémi egyházmegye múltjából 18)
- KOLLER 1782–1812 KOLLER, Josephus: Historia episcopatus Quinqueecclesiarum I–VII, Posonii, Pesthini, 1782–1812.
- LUKCSICS 1931–1938 LUKCSICS Pál: XV. századi pápák oklevelei I–II. Bp., 1931–1938. (Olaszországi Magyar Oklevéltár I–II)
- MDE Magyar diplomáciai emlékek az Anjou-korból I–III, szerk. Wenzel Gusztáv. Bp., 1874–1876.
- MNL DF Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Diplomati-
kai Fényképgyűjtemény
- MNL DL Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Diplomati-
kai Levéltár
- MHEZ Monumenta historica episcopatus Zagradiensis. Povjesni spomenici zagrebačke biskupije vol. V. Ed. Andrija Lukinović. Zagreb, 1992.
- MREV Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis I–IV, ed. Vilmos Fraknói–József Lukcsics. Bp., 1896–1907.

- MVH Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia. Vatikáni magyar okirattár, series I, tom. I–VI. Bp.ini, 1887–1891.
- MVC Camera Apostolica, I: Obligationes et solutiones, camerale primo (1299–1560) ed. Josip Barbaririć, Josip Kolanović, Andrija Lukinović, Jasna Marković. II: Annate, introitus et exitus, obligationes pro communibus servitiis, obligationes at solutiones - Addimenta (1302–1732) ed. Josip Barbarić, Jozo Ivanović, Josip Kolanović, Andrija Lukinović, Jasna Marković, Stjepan Razum. Zagreb–Rim, 1996–2001. (Monumenta Croatica Vaticana 122, Croatia Christiana 12-13)
- NIEHEIM 1535 Dietrich von NIEHEIM: De schismate, quod in ecclesia Rhomana inter Urbanum papam et Clementem Antipapam eorumque successores ... ab anno Christi MCCCLXXIX usque ad concilium Constantianse viguit. Norimbergae, 1532. (elérhető: http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ158913405)
- NIEHEIM 1956 Dietrich von NIEHEIM: Viridarium imperatorum et regum romanorum. Hg. v. Alphons Lhotsky und Karl Pivec. Stuttgart, 1956 (MGH Staatschriften 5.1)
- ÖStA HHStA Österreichisches Staatsarchiv Haus- Hof- und Staatsarchiv
- RI Regesta Imperii XI. Die Urkunden Kaiser Sigmunds (1410–1437) 1–2, hg. v. Johann F. Böhmer, verzeichnet v. Wilhelm Altmann. Innsbruck, 1896–1900.
- THEINER 1859–1860 Augustinus THEINER: Vetera monumenta historica Hungariam illustrantia I–II. Romae, 1859–1860.
- THEINER 1863 Augustinus THEINER: Vetera monumenta Slavorum Meridionalium illustrantia. Romae, 1863.
- VR Veszprémi regeszták, szerk. Kumorovitz Lajos Bernát. Bp., 1953.
- VVO Veszprém város okmánytára, szerk. Érszegi Géza – Solymosi László. Veszprém, 2010. (A veszprémi egyházmegye múltjából 20)
- WINDECKE 1893 Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds, hg. v. Wilhelm Altmann. Berlin, 1893.

- ZsO Zsigmond-kori oklevéltár I–XIII (1387–1426), szerk. Mályusz Elemér, Borsa Iván, C. Tóth Norbert, Neumann Tibor, Lakatos Bálint, Mikó Gábor. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 1., 3–4., 22., 25., 27., 32., 37., 39., 41., 43., 49., 52., 55.) Bp., 1951–2017.

Irodalom

- ARANY 2007 ARANY Krisztina: Firenzei kereskedők, bankárok és hivatalviselők Magyarországon (1370–1450). *Fons* 14. (2007) 483–549.
- ARANY 2009 ARANY Krisztina: Apák, fiúk, fivérek, üzleti partnerek. A XV. század első felében Magyarországon dolgozó firenzei családok együttműködési formái *Fons* 16. (2009) 157–190.
- ASCHBACH 1838–1845 ASCHBACH, Joseph von: Geschichte Kaiser Sigmunds 1–4, Hamburg, 1838–1845.
- BAK 1973 BAK, János M.: Königtum und Stände in Ungarn im 14.–16. Jahrhundert. Wiesbaden, 1973. (Quellen und Studien zur Geschichte des Östlichen Europa VI)
- BEDY 1938 BEDY Vince: A győri székeskáptalan története. Győr, 1938. (Győregyházmegye múltjából 3)
- BEINHOFF 1995 BEINHOFF, Gisela: Die Italiener am Hof Kaiser Sigismund (1410–1437). Frankfurt a. M., 1995.
- BEKE 2003 Esztergomi érsekek 1001–2003, szerk. Beke Margit. Bp., 2003.
- BELLWALD 1957 BELLWALD, Hans: Erzbischof Andreas dei Benzi von Gualdo. Ein Helfer Kaiser Kaiser Sigismunds im Grossen Schisma. Gossau, 1957.
- BUNYITAY 1883–1935 BUNYITAY Vince: A váradi püspökség története I–IV. Nagyvárad, Debrecen, 1883–1935.
- CHOBOT 1917 CHOBOT Ferenc: A váci egyházmegye történeti névtára, II. Vác, 1917.
- CLERGEAC 1911 CLERGEAC Adrien: La curie et les bénéficiers consistoriaux. Étude sur les communes et menus services, 1300–1600. Paris, 1911.

- CsÓKA 2000 CsÓKA Gáspár: Középkori püspökök. In: A Győri Egyházmegye ezer éve, szerk. Kiss Tamás. Győr, 2000. 28–36.
- DVOŘÁKOVÁ 2002 DVOŘÁKOVÁ Daniela: Lengyelek Luxemburgi Zsigmond udvarában. *Századok* 136. (2002) 391–415.
- DVOŘÁKOVÁ 2009 DVOŘÁKOVÁ Daniela: A lovag és királya. Stiborzi Stibor és Luxemburgi Zsigmond. Képek és történetek egy középkori magyar nemes életéből. Pozsony, 2009.
- ELBEL 2014 ELBEL Petr: Olomoucký biskup Jan Železný a Zikmund Lucemburský. Příspěvek k poznání Zikmundovy spojenecké sítě v českých zemích a jeho dvorských struktur. *Studia Mediaevalia Bohemica* 6. (2014) 17–68.
- ENGEL 1977 ENGEL Pál: Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437). Bp., 1977. (Értekezések a történeti tudományok köréből, Új sorozat 83)
- ENGEL 1996 ENGEL Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1437, I-II. Bp., 1996. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 5)
- ENGEL 1998 ENGEL Pál: Egy előkelő család az Anjou- és Zsigmond-korból. In: Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére, szerk. Csukovits Enikő. Bp., 1998. 63–76.
- ENGEL 2003 ENGEL Pál: Ozorai Pipo. Ozorai Pipo emlékezete. in: Uő: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok, szerk. Csukovits Enikő. Bp., 2003. 247–301.
- ERDŐ 1996 ERDŐ Péter: A pápaság és Magyar Királyság Zsigmond király idején (1387–1437) In: Magyarország és a Szent-szék kapcsolatának 1000 éve, szerk. Zombori István. Bp., 1996. 83–95.
- ÉRDUJHELYI 1899 ÉRDUJHELYI Menyhért: Carnianus kalocsai érsek. *Századok* 33. (1899) 44–50.
- ÉRSZEGI 2014 ÉRSZEGI Géza: „...az ország szabadságát a konstanzi egyetemes zsinaton esküvel megerősítették, ahogy az a róla kiadott bullában világosan olvasható“. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris“ Tanulmányok a Konstanzi Zsinat 600. évfordulója alkalmából, szerk. Bárány Attila, Pósn László. Debrecen, 2014. 176–188.

- EUBEL 1913–1978 Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi, sive Summorum Pontificum, S.R.E. Cardinalium, ecclesiarum Antistitum series I–VIII, ed. Guilelmus van Gulik – Conradus Eubel – Patricius Gauchat – Ludovicus Schmitz-Kallenberg – Remigius Ritzle – Primumus Sefrin. Monasterii–Patavii, 1913–1978.
- GATZ 2001 Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1198 bis 1448. Ein biographisches Lexikon, hg. v. Erwin Gatz unter Mitwirkung v. Clemens Brodtkorb. Berlin, 2001.
- FEDELES 2003 FEDELES, Tamás: Matthias von Gatalócz Propst von Pécs/Fünfkirchen (1428–1437). In: Specimina Nova. Pars Prima Sectio Mediaevalis II, hg. v. Márta Font Pécs, 2003. 77–82.
- FEDELES 2005 FEDELES Tamás: Pécsi kanonokok uralkodói szolgálatban, a késő középkorban. In: Medievisztikai tanulmányok. A IV. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2005. június 9–10.) előadásai, szerk. Marton Szabolcs – Teiszler Éva. Szeged, 2005. 7–24.
- FEDELES 2007 „Quod tales omnes et singuli (...) ad aquam projiciantur“. Külföldiek a késő középkori Magyar Egyházban. In: A pécsi egyházmegye vonzásában. Tanulmányok Timár György tiszteletére. Szerk. Fedeles Tamás – Horváth István – Kiss Gergely. Bp., 2007. (METEM Könyvek 63.) 23–68.
- FEDELES 2009a FEDELES Tamás: Az Albeniek a Pécsi Egyházmegye élén. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* 21. (2009) 117–130.
- FEDELES 2009b FEDELES Tamás: A 14. század derekától Mohácsig. In: A középkor évszázadai (1009–1543), szerk. Fedeles Tamás – Sarbak Gábor – Sümegi József. Pécs, 2009. (A Pécsi Egyházmegye története I) 109–154.
- FEDELES 2011 FEDELES, Tamás: Die ungarische Dom- und Kollegiatkapitel und ihre Mitglieder im Mittelalter. Forschungsstand, Aufgaben, Initiativen. In: Kapituly v zemích koruny české a v uhrách ve středověku, hg. v. Václav Ledvinka, Jiří Pešek. Praha, 2011. (Documenta Pragensia Supplementa II) 161–196.
- FEDELES 2012 FEDELES, Tamás: Die personelle Zusammensetzung des Domkapitels zu Fünfkirchen im Spätmittelalter (1354–1526). Regensburg, 2012. (Studia Hungarica, Bd. 51)

- FEDELES 2013 FEDELES Tamás: Ördögi sugallattól vezérelve. Egy 15. századi gyilkosság nyomában. *Századok* 147. (2013) 433–456.
- FEDELES 2014 FEDELES Tamás: A Camera Apostolica és a magyar egyházi javadalmak a konciliarizmus időszakában. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris” Tanulmányok a Konstanzi Zsinat 600. évfordulója alkalmából, szerk. Bárány Attila, Pósan László. Debrecen, 2014. 189–204.
- FEDELES 2017 FEDELES Tamás: „Petrus Stephani collector apostolicus”. In: Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században. Szerk. Tusor Péter, Szovák Kornél, Fedeles Tamás. (Collectanea Vaticana Hungariae I/15.) Bp.–Róma, 2017. 31–87.
- FEDELES–KOSZTA 2011 FEDELES Tamás – KOSZTA László: Pécs (Fünfkirchen). Das Bistum und die Bischofsstadt im Mittelalter. Wien, 2011. (Publikationen der Ungarischen Geschichtsforschung in Wien, Bd. II)
- FEDELES—PRAJDA 2014 FEDELES Tamás — PRAJDA Katalin: „Olyan vallásosan, szokásaiban és életmódjában olyan mértéktartóan élt” Adalékok Filippo Scolari és családja vallásosságához. *Történelmi Szemle* 56. (2014) 357–382.
- FONT–FEDELES–KISS 2007 FONT Márta – Fedeles Tamás – Kiss Gergely: Magyarország kormányzati rendszere (1000–1526). Pécs, 2007.
- FRAKNÓI 1895 FRAKNÓI Vilmos: A magyar királyi kegyúri jog Szent Istvántól Mária Teréziáig. Bp., 1895.
- FRAKNÓI 1901–1903 FRAKNÓI Vilmos: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szentszékkal. I–III. Bp., 1901–1903.
- FÜGEDI 1965 FÜGEDI Erik: A XV. századi magyar püspökök. *Történelmi Szemle* 8. (1965) 477–498.
- GÖLLER 1902 GÖLLER, Emil: König Sigismunds Kirchenpolitik vom Tode Bonifaz’ IX, bis zur Berufung des Konstanzer Konzils (1404–1413). Freiburg in Br., 1902. (Studien aus dem Collegium Sapientiae zu Freiburg im Breisgau, Bd. 7)
- GÖLLER 1905 GÖLLER Emil: Der Liber Taxarum der päpstlichen Kammer. Rom, 1905.

- HARASZTI–
KELÉNYI–SZÖGI
2017 HARASZTI SZABÓ Péter–KELÉNYI Borbála–SZÖGI László: Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348–1525, I–II. Budapest, 2016–2017. (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 2–3.)
- HOBERG 1949 HOBERG, Hermannus: Taxae pro communibus servitiis. Ex libris obligationum ab anno 1295 usque ad annum 1445 confectis. Città del Vaticano, 1949. (Studii e Testi 144)
- HODINKA 1898 HODINKA Antal: Tanulmányok a bosnyák-djakóvári püspökség történetéből. Bp., 1898. (Értekezések a történeti tudományok köréből XVII/3) 1–84.
- HOENSCH 1996 HOENSCH Jörg K.: Kaiser Sigismund. Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368–1437. München, 1996.
- HORVÁTH 1937 HORVÁTH Henrik: Zsigmond király és kora. Bp., 1937.
- HÜBLER 1867 HÜBLER, Bernhard: Die Constanzer Reformation und die Concordate von 1418. Leipzig, 1867.
- JAKUBINYI 2010 Romániai katolikus, erdélyi protestáns és izraelita vallási archontológia, szerk. Jakubinyi György. Kolozsvár, 2010³.
- JUHÁSZ 1930–1947 JUHÁSZ Kálmán: A csanádi püspökség története 1000–1699 I–VIII. Makó, 1930–1947. (Csanádvármegyei Könyvtár 19-20, 24, 28-29, 40-43)
- KARÁCSONYI 1885 KARÁCSONYI János: Magyarország és a nyugati nagy egyházszakadás. Bp., 1885.
- KOLLÁNYI 1900 KOLLÁNYI Ferenc: Esztergomi kanonokok 1100–1900. Esztergom, 1900.
- KONDOR 2013 KONDOR Márta: Absente rege: Luxemburgi Zsigmond magyarországi vikáriusai (1414–1419). In: Kor–Szak–Határ. A Kárpát-medence és a szomszédos birodalmak (900–1800), szerk. Fedeles Tamás, Font Márta, Kiss Gergely. Pécs, 2013. 130–135.
- KOVÁCS 1987 KOVÁCS Béla: Az egri egyházmegye története 1596-ig. Eger, 1987.
- E. KOVÁCS 2017 E. KOVÁCS Péter: Zsigmond király és Velence (1387–1437). Az oroszán ugrani készül (1387–1411). Bp., 2017.
- KÖRMENDY 2007 KÖRMENDY Kinga: Studentes extra regnum 1183–1543. Esztergomi kanonokok egyetemjárása és könyvhasználatára 1183–1543. Bp., 2007. (Bibliotheca Institutii Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Caetholicae de Petro Pázmány nominatae III. Studia 9)

- KUBINYI 1999a KUBINYI András: Az egyház szerepe az országos politikában és a honvédelemben a középkor végén. In: Uő: Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon. Bp., 1999. (METEM Könyvek 22) 87–99.
- KUBINYI 1999b KUBINYI András: Mátyás király és a magyar püspökök. In: Uő: Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon. Bp., 1999. (METEM Könyvek 22) 69–86.
- KNAUZ 1863 KNAUZ Nándor: Bullások. *Magyar Sion* 1. (1863) 411–413.
- MÁLYUSZ 1980 MÁLYUSZ Elemér: A négy Tallóci fivér. *Történelmi Szemle* 23. (1980) 631–576.
- MÁLYUSZ 1984 MÁLYUSZ Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon. Bp., 1984.
- MÁLYUSZ 2005 MÁLYUSZ Elemér: A konstanzi zsinat és a magyar főkegyúri jog. Máriabesnyő–Gödöllő, 2005. (reprint)
- MEYER 1986 MEYER, Andreas: Das Wiener Konkordat von 1448 – Eine Erfolgreiche Reform des Spätmittelalters. *Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken* 66. (1986) 108–152.
- MILLET 1992 I canonici al servizio dello Stato in Europa secoli XIII–XVI. Les chanoines au service de l'Etat en Europe du XIIIe au XVIe siècle, ed. Hélène Millet. Modena, 1992.
- PÓR 1897 PÓR Antal: Adatok a bolognai és a pádovai jog-egyetem a XIV. században tanult magyarokról. *Századok* 31. (1897) 781–795.
- PRAJDA 2013 PRAJDA Katalin: Andrea di Filippo Scolari váradi püspök. Andrea Scolari váradi püspök (1409–1426) és firenzeiek a Zsigmond-kori Erdélyben In: Táguló horizont. Tanulmányok a fiatal művészettörténészek marosvásárhelyi konferenciájának előadásaiból, szerk. Kovács Zsolt – Orbán János. Marosvásárhely–Kolozsvár, 2013. 21–32.
- PRT A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend története I–XII/B, szerk. Erdélyi László – Sörös Pongrácz. Bp., 1902–1916.
- SOLYMOSSI 2009 SOLYMOSSI László: König Matthias Corvinus und der ungarische hohe Klerus. In: Matthias and his Legacy. Cultural and Political Encounters between East and West, ed. by Attila Bárány– Attila Györkös. Debrecen, 2009. 283–299.

- SROKA 2000 SROKA, Stanisław A.: Polen auf Bischofsstühlen in Ungarn zur Zeit Sigismunds von Luxemburg. In: Das Zeitalter König Sigismund in Ungarn und im Deutschen Reich, hg. v. Tilmann Schmidt und Péter Gunst. Debrecen, 2000. 173–180.
- STUMP 1994 STUMP, Philip H.: The Reforms of the Council of Constance (1414–1418). (Studies in the History of Christian Thought) Leiden/New York/Köln, 1994.
- SCHUCHARD 2000 SCHUCHARD, Christiane: Die päpstlichen Kollektoren im späten Mittelalter. Tübingen, 2000. (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts Rom, Bd. 91)
- SUGÁR 1984 SUGÁR István: Az egri püspökök története. Bp., 1984.
- SÜTTŐ–ENGEL 1995 SÜTTŐ Szilárd–ENGEL Pál, Beiträge zur Herkunft und zur Tätigkeit der Familie von Alben in Ungarn. *Südost-Forschungen* 54. (1995) 23–48.
- TEKE 1995 TEKE Zsuzsa: Firenzei kereskedőtársaságok, kereskedők Magyarországon Zsigmond uralmának megszilárdulása után 1404–1437. *Századok* 129. (1995) 195–214.
- TEMESVÁRY 1922 TEMESVÁRY János: Erdély középkori püspökei. Kolozsvár, 1922.
- C. TÓTH 2003 C. TÓTH Norbert: Az esztergomi szék üresedése 1418–1423 között. *Századok* 137. (2003) 885–896.
- C. TÓTH 2009 C. TÓTH Norbert: Luxemburgi Zsigmond uralkodása 1387–1437. Bp., 2009. (Magyarország története 6)
- C. TÓTH 2011 C. TÓTH Norbert: A győri nagy- és kisprépostok a Zsigmond-korban. In: „In labore fructus”. Jubileumi tanulmányok Győregyházmegye történetéből, szerk. Nemes Gábor–Vajk Ádám. Győr, 2011. 405–410.
- C. TÓTH 2012 C. TÓTH Norbert: A főpapi székek betöltésének gyakorlata Zsigmond király uralkodása alatt. *Gazdaság és Társadalom* 4. (2012) Különszám, 102–118.
- C. TÓTH 2013 C. TÓTH Norbert: A székes- és társaskáptalanok prépostjainak archontológiája 1387–1437. Bp., 2013. (Subsidia ad historiam meffi aevi Hungariae inquirendam 4)
- C. TÓTH 2014a C. TÓTH Norbert: Az esztergom-szentistváni prépostság második vizitációja. *Egyháztörténeti Szemle* 15. (2014) 3–23.

- C. TÓTH 2014b C. TÓTH Norbert: A király helyettesítése a konstanzi zsinat idején. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris” Tanulmányok a Konstanzi Zsinat 600. évfordulója alkalmából, szerk. Bárány Attila, Pószán László. Debrecen, 2014. 289–313.
- C. TÓTH 2015 C. TÓTH Norbert: Az esztergomi székeskáptalan a 15. században. I. rész. A kanonoki testület és az egyetemjárás. Bp., 2015. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 7)
- C. TÓTH 2016 C. TÓTH Norbert: A győri püspöki szék üresedése 1415–1417 között. In: Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára, szerk. Arató György, Nemes Gábor, Vajk Ádám. Győr, 2016. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások; 25) 52–63.
- C. TÓTH 2017 C. TÓTH Norbert: Magyarország késő középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökeik, vikáriusaik és jövedelemkezelőik az 1440-es évektől 1526-ig. Győr, 2017. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 27.)
- C. TÓTH 2018 C. TÓTH Norbert: Mária királyné udvara. In: Nagyvárad és Bihar az Anjou-korban, szerk. Zsoldos Attila. Nagyvárad, 2018. (Tanulmányok Biharország történetéből 5.) 183–258.
- C. TÓTH s.a. C. TÓTH Norbert: Préposti méltóság: pástorbót a „zsebben”? (Kikből lettek egyháznagyok a Zsigmond-korban?) (megjelenés alatt)
- G. TÓTH 2014 G. TÓTH Péter: A csanádi székeskáptalan személyi összetétele a késő-középkorban (1354–1526). (PhD-értekezés, kézirat) Szeged, 2014.
- TÖRÖK 2011 TÖRÖK Márta: Az egyházi középréteg mobilitása a szepe-si káptalanban. (PhD-értekezés, kézirat) Bp., 2011.
- TUSOR 2012 TUSOR, Péter: The Papal Consistories and Hungary in the 15th–16th Centuries. To the History of the Hungarian Royal Patronage and Supremacy. Bp.–Rome, 2012. (Collectanea Vaticana Hungariae II/4)

- TUSOR 2014 Tusor Péter: A konstanzi bulla "alkalmazása". A magyar királyi főkegyúri jog a 15–16. században. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris” Tanulmányok a Konstanzi Zsinat 600. évfordulója alkalmából, szerk. Bárány Attila, Pósnán László. Debrecen, 2014. 219–241.
- TÜSKÉS 2008 Tüskés Anna: Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365–1526. Bp., 2008. (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 1)
- UDVARDY 1991 Udvardy József: A kalocsai érsekek életrajza (1000–1526). Köln, 1991. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae XI)
- ZSOLDOS 1997 Zsoldos Attila: Az Árpádok és alattvalóik. Magyarország története 1301-ig. Debrecen, 1997.

ISBN 978-963-429-223-4 (nyomtatott)

ISBN 978-963-429-224-1 (elektronikus)

Kiadja a PTE BTK Kari Tudományos Diákköri Tanácsa
Felelős kiadó a KTDT elnöke

Nyomdai előkészítés és nyomdai munkák:
Print&Pixel House Kft.